

ULTI Oslo Con rary Fest 09.–

INNHold

Alenecello
Hildur Guðnadóttir kommer til Ultima med skymusikk og sin livsledsager celloen.
→ s. 10

Ut på tur
Konsert halv sju en søndag morgen?!
Velkommen til Fagervann 130909.
→ s. 24

Klistremerker og tvangstrøyer
Hanne Hukkelberg og fire andre komponister skriver for BOA, som gir singelformatet nye sjangerklær.
→ s. 04

In darkness let me dwell

Komponisten Harrison Birtwistle tar utgangspunkt i blant annet denne sangen av den britiske renessansekompisen John Dowland i verket *Semper Dowland, Semper Dolens* (alltid Dowland, alltid sorgfull) som framføres under Ultimafestivalen.

Gjennom alle tider har folk forsøkt som best de kan å forholde seg til det generelle fraværet av mening, tidens irreversibilitet og menneskets endelighet. Melankolien har en kulturhistorie. Espen Hammer skriver i sin bok «Det indre mørke» om melankoli som svar på dagens samfunns ekstreme rasjonalitet og krav om lykkelig overflate. Han mener melankolien er «en reflektert livsinnstilling», og «en aktiv respons på noe». Og en slik innstilling må kunne sies å være grunnleggende optimistisk, ettersom den innebærer en dyp tro på at ting kan bli bedre, tross alt.

Marcel Proust sier et sted at «det finnes like mange verdener som det finnes mennesker». Vi håper dere, publikum, får masse ut av festivalen i år, men vi kan heldigvis ikke kontrollere deres individuelle opplevelser. Vi har forsøkt å legge til rette for nye oppdagelser, blant annet gjennom praktiske grep som en aktuell avis som gis ut under festivalen, nye websider, færre arenaer og færre dager enn tidligere. I tillegg har vi laget et program som favner bredt både uttrykksmessig og tematisk, med en rekke røde tråder som kan følges opp, eller ignoreres fullstendig. Det er opp til dere.

Inntil i går hadde jeg for eksempel ikke tenkt på at det muligens er noen forbindelser mellom renessansekompisen Dowland, den nålevende Harrison Birtwistle, DJ Jackson og black metal. Kanskje det ikke er det heller, eller kanskje det er dette:

In darkness let me dwell
the ground shall sorrow be
The roof despair to bar
all cheerful light from me
The walls of marble black
that moisten'd still shall weep,
My music hellish jarring sounds,
to banish friendly sleep.
Thus wedded to my woes,
and bedded to my tomb,
O, let me, living, living, die,
till death do come.

Det kommer til å gå bra! Ha en fin festival!

Lars Petter Hagen
Direktør Ultima 2009

KOLOFON

ULTIMA
Nº 2/09
– en avis for Ultimafestivalen
9.-19. september 2009

Ansvarlig redaktør
Lars Petter Hagen

Redaktør
Ingrid Sande Larsen

Redaksjonsmedlem og
annonsekonsulent
Torgny Amdam

Bidragstere
Thomas Berg, Hilde Holbæk-
Hanssen, Nina Hodneland, Mari
Flaatten Iversen, Eirik Kydland
og Erling Sandmo

Oversettelse
Benjamin Rokseth og Ingrid
Sande Larsen

Design
About Projects
www.aboutprojects.no
contact@aboutprojects.no

Festivalfotograf
Rune Kongsro

Redaksjonen avsluttet
3. september 2009

Ultima Oslo Contemporary
Music Festival Post- og
besøksadresse:
Kongens gate 4, 0153 Oslo

Telefon
22 40 18 90

E-post
info@ultima.no

Nett
www.ultima.no

Trykk
Nr 1 Trykk, Lillestrøm

Avisen er utgitt med støtte
fra Fritt Ord.

Ultima er en knutepunkt-
festival finansiert av Kultur-
departementet og Oslo
kommune

MA tem Mus ival 19.

INNHold

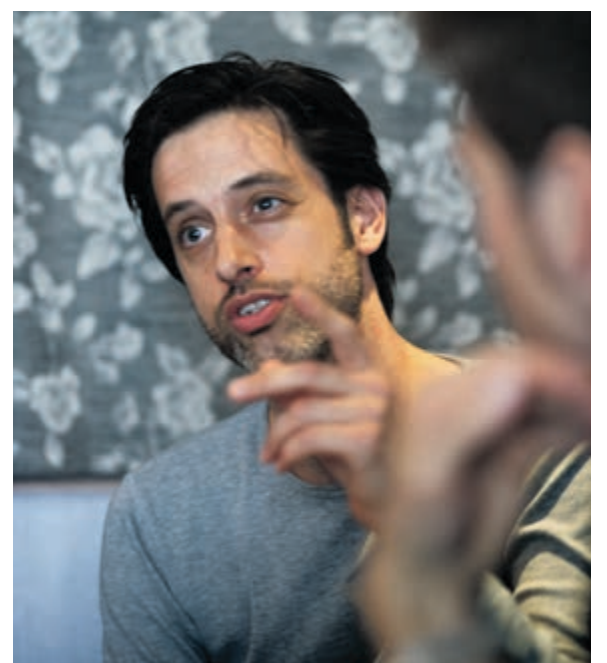
Semper Dowland

Erling Sandmo, kjent fra «På sporet» i NRK P2, skriver om
Birtwistles behandling av Dowlands melankolske verk.
→ s. 06

Tett på

Nærhet og distanse utforskes i et helt nytt danseverk
med unge og voksne utøvere.
→ s. 21

Unge stemmer

Fem komponister og utøvere fra den yngre garde om
Lego, tonetelling og meningen med det hele.
→ s. 14

ULTIMA VIL TAKKE

About Projects
Atelier Nord
Den norske ambassaden i London
Det Kongelige Slott
Det Norske Komponistfond
Drivhuset
Gamle Logen
Institusjonen Fritt Ord
Kafe Falsen
Kirkelig kulturverksted
Kultur- og kirkedepartementet
Litteraturhuset
Markedsteam og frivillige
Mnemosyne
Morgenbladet
Nasjonalmuseet for kunst,
arkitektur og design
Nordisk Institutt for Scene og
Studio (NISS)
Norsk kulturfond
Norsk kulturråd
Oslo kommune
Oslo Konserthus
Oslo Kunstforening
Réseau Varèse
Rune Kongsro
Scandic Hotel Byporten
Stiftelsen Akershus festning for Kunst
og Kultur
Teamkraft Sør
Teknisk Museum
Utenriksdepartementet
Alle bidragsytere til Ultimas avis

Stiftelsen Ultimas medlemmer

BIT20 Ensemble
Black Box Teater
Den Norske Opera & Ballett
Det Norske Kammerorkester
Det Norske Solistkor
Henie Onstad Kunstsenter
Institutt for musikkvitenskap,
Universitet i Oslo
Kunsthøgskolen i Oslo
MIC Norsk musikkinformasjon
NICEM
Norges musikkhøgskole
Norsk Komponistforening
NOTAM
NRK, Kringkastingsorkestret
Ny Musikk
Oslo Domkor
Oslo-Filharmonien
Oslo Sinfonietta og Cikada

H.K.H. Kronprins Haakon
er Ultimas høye beskytter.

INNHold

Åpner Ultima
Sonetter, lyrisk pop og en hyllest til vakre sko er resul-
tatet når Susanne Sundfør og fire andre komponister
skriver i singelformat for trioen BOA på Ultimas åpning.
→ s. 04

Stiløvingar
Ragnar Hovland har gjendiktet 99 tekster om en mann
som går på en buss i Paris.
→ s. 22

Nesetelegram
Telegrammer skal være korte og poengterte, og det er
min musikk også, sier komponisten Francois Sarhan om
sitt stykke inspirert av Sjostakovitsj-operaen Nesen.
→ s. 08

'09 po ic 09.

Singelformatets nye klær

«Max 3.30» er et prosjekt hvor kjente pop- og samtidskomponister som Jenny Hval og Susanne Sundfør forer trioen BOA med krevende låter i singelformat.

AV TORGNY AMDAM OG INGRID SANDE LARSEN

I 2006 hadde Ny musikk komponist-gruppe en idé om at klarinett, stemme og cello var en bra besetning å komponere for. Etter en vellykket konsert på Parkteateret, bestemte de utvalgte musikerne Rolf Borch, Tanja Orning og Tora Augestad å fortsette i denne konstellasjonen under navnet BOA. Navnet er satt sammen av forbokstavene i utøvernes etternavn.

«Max 3.30» er BOAs siste hjertebarn. Trioen har invitert 15 komponister til å skrive en låt for seg som, og dette er viktig, ikke skal overskride 3 minutter og 30 sekunder. Fem av disse kan du

høre på Ultimas åpningsfest. Vi snakker altså singelformat. Men snakker vi radiohits? Cellist Tanja Orning forteller om utgangspunktet for prosjektet:

–Vi startet med spørsmålet «Hva skjer når komponister fra både pop/jazz- segmentet og avantgar-demiljøet skal skrive noe for oss som ikke overgår 3:30?» Samtidsmusikken kan jo fort bli veldig «seriøs» og overnotert, mens popmusikken har helt andre egenskaper og kvaliteter. Vi var veldig spente på hva vi ville få inn av bidrag og hvordan vi skulle nærme oss disse. Her kommer også verkbegrepet og tolkningsfrihet inn. Noen har kommet med detaljerte noter, andre med lydsnutter vi har måttet tolke. Det krever mye øving, stor presisjon og veldig tydelige valg fra vår side for å få det til å funke.

– Hva tenker du om det musikalske rommet mellom populærmusikken og samtidsmusikken?

– Jeg ser ingen vanntette skott, men et stort og spennende gråsoneområde mellom popmusikk og mer eksperimentell musikk. Popmusikken låner hele tiden av avantgarden og vice versa. Det som er interessant for oss er hva som skjer når popsingelformatet skal fungere som et premiss for vår mer eller mindre uvanlige bestening. I hvilken grad komponistene tar hensyn til både formatet og det faktum at det er oss som musikere med vår bakgrunn de skriver til.

Eksperimentell bakgrunn

Utøverne i BOA har alle en eksperimentell bakgrunn. Tora Augestad, en vokalkunstner som foruten sitt eget band Music for A While er regelmessig solist med Ensemble Modern og Klangforum Wien. Cellist Tanja Orning er en profilert utøver av samtidsmusikk som solist og som medlem av bl.a. asamisimasa og Christian Wallumrød Ensemble. Rolf Borch er en velmerittet klarinettist som solist med bl.a. Oslo-filharmonien. Han er også medlem i asimisimasa.

På Ultimas åpningsfest 9. september på Stratos kan alle få med seg de fem første låtene i «Max 3.30»-prosjektet. Prosjektet vil senere spilles inn og framføres i Berlin og planlegges spilt på diverse festivaler.

Hva:
Åpning og fest

Utøvere:
BOA, asamisimasa,
Trond Reinholdtsen
med gjester

Hvor:
Stratos

Når:
Onsdag 09.09. kl 20.00

Liker du dette,
liker du kanskje:

Ictus ensemble
Akershus slott, Olav
Vs sal
11.09. kl 21.00
(→ s. 8)

← POPFORMAT:
Tora Augestad (t.v.),
Tanja Orning og Rolf
Borch i BOA har pros-
jektet "Max 3.30" som
sitt hjertebarn.
Foto: Rune Kongsro

Tvangstrøyer og klistremerker

Om verkene, sjangerbegrepet og samtidsmusikk fra BOAs utvalgte komponister til Ultimas åpningsfest.

- 1. Hva er tittelen på verket ditt?
- 2. Beskriv verket med maks. 20 ord.
- 3. Hvilke assosiasjoner vekker ordet «sjanger» hos deg?
- 4. Hva er ditt forhold til samtidsmusikk?

Hanne Hukkelberg
F. 1979. Sjangerblandende artist, Spellemannprisen i 2006.

- 1. *I'Estrema Thule*.
- 2. *I'Estrema Thule* er et stykke lyrisk popmusikk inspirert av alt fra klassiske komponister til de siste tiårenes popmusikk og moderne filmmusikk.
- 3. Ordet tenker jeg på som nøytralt i teorien, men i praksis kan det for meg ofte føles som en tvangstrøye når jeg skal skape musikk. Det kan nok diskuteres. Andre føler seg kanskje ofte komfortable ved å holde seg innen for en sjanger.
- 4. Jeg har et godt forhold til samtidsmusikk og fått mye inspirasjon derfra, for ikke å snakke om alt bak musikken.

Jenny Hval
F. 1980. Lager «feministisk stadionpop» under navnet Rockettothesky.

- 1. *Engines in the city*.
- 2. En veldig stille maskin som lager musikk av kropp som gnuker inntil hverandre på busser og trikker i en by.
- 3. Det første jeg tenker på er sånne klistremerker som er på frukt - de som jeg piller av, kaster i søpla og glemmer før jeg spiser det som er inni.
- 4. Samtidsmusikk synes jeg er et rart begrep. Akkurat som begrepet 'kunstmusikk' forbinder jeg det med et slags natur/kultur-skille. Jeg føler meg litt som et slags dyr ved siden av det når jeg blir kalt popmusiker. A savage beast. Men dette er altså når jeg snakker om begrepet og ikke musikken. Musikk som kan kalles samtidsmusikk er det som kanskje har betydd mest for meg av alle typer musikk, og jeg har hatt store musikkopplevelser på Ultima.

Ole-Henrik Moe jr.
F. 1966. Har komponert i kammer- og orkestermusikk, men også opptrådt som jazzfiolinist.

- 1. Min lille låt til BOA heter *Red Souls*. Det er en meget enkel låt som er en del av en planlagt syklus som har fått tittelen *Low Street*, et knippe sanger som på hver sin måte handler om moteverdenen, der hver sang hyller/omhandler hver sin designer.
- 2.. Min hustru Kari og jeg fant et par Christian Louboutin-sko i Paris. De symboliserte begrepet kjærlighet på en utrolig treffende måte!
- 3. Sjanger? Et begrep som kan systematisere, men også forflate.
- 4. Samtidsmusikk? forhold? Hat? Kjærlighet? Mest det siste, håper jeg...

Morten Qvenild
F. 1978. Jazzpianist fra Jaga Jazzist, The Shining og Susanna and the magical orchestra.

- 1. *Sonnet of a broken 78 (or a fairytale)*. Popular music with a medieval vibe.
- 2. Da jeg bikket 30, fant jeg ut at jeg ville lage en sonett. Musikken er forhåpentligvis fin og fengende, hehe.
- 3. Da tenker jeg på den musikalske oppveksten og oppdragelsen jeg har hatt. Ordet gir meg litt vondt i magen fordi jeg har brukt mye tid på å unnvike sjangrene for å skape min egen.
- 4. Veldig todelt, egentlig. På den ene siden er jeg en begeistret lytter, og jeg har også spilt en del samtidsmusikk selv. På den annen side skal det mye til for å bli truffet av den intellektualiserte siden av samtidsmusikken. Men dette gjelder også for eksempel intellektualisert jazz. Skillet mellom samtidsmusikk og annen musikk begynner å bli overflødig nettopp fordi ting virkelig begynner å flyte over i hverandre.

Susanne Sundfør
F. 1986. Særegen stilist med Spellemannpris for årets kvinnelige artist fra 2007.

- 1. *Last Thoughts at the Stake*.
- 2. Tanker en kan gjøre seg i øyeblikk hvor kroppen eller sjelen går over til en ny fase/eksistens.
- 3. Sjanger for meg er en måte å kategorisere på som gjør det enklere å kommunisere om musikk. Jeg tror det å kategorisere musikk hovedsaklig er viktig på en sosial plattform, det er en viktig identitetsindikator.
- 4. Det er jo en ganske bred sjanger, men jeg liker det meste av det!

Morten Qvenild
F. 1979. Sjangerblandende artist, Spellemannprisen i 2006.

Hanne Hukkelberg
F. 1979. Sjangerblandende artist, Spellemannprisen i 2006.

Ole-Henrik Moe jr.
F. 1966. Mangesidig komponist og fiolinist.

Susanne Sundfør
F. 1986. Særegen stilist med Spellemannpris for årets kvinnelige artist fra 2007.

Jenny Hval
F. 1980. Lager «feministisk stadionpop» under navnet Rockettothesky.

Semper Dowland, Semper dolens

Gjennom en lang karriere har Harrison Birtwistle stadig tatt opp gammel musikk og dens former. I Akershus slottskirke 11.09. har han «oversatt» ett av John Dowlands melankolske verk til sitt eget tone-språk.

AV ERLING SANDMO

«Alltid Dowland, alltid sorgfull»: Tittelen er hentet fra et stykke av John Dowland selv, et sjangerstykke av et slag som var på moten i tiårene rundt 1600. Komponister som Frescobaldi, Froberger, John Bull, og altså Dowland, fremsto både som musikkens subjekt og objekt i korte stykker som dermed ble skisseaktige, hemmelighetsfulle selvportretter.

Mest berømt av alle er kanskje den siste *ricercar* for stemme og firstem-mig ensemble fra Frescobaldis *Fiori musicali* (1635). Her får sangeren angitt en kort melodi som skal synges som en femte stemme på bestemte punkter – men Frescobaldi oppgir ikke når det skal synges. Han nøyer seg med angivelsen *Intendami chi puo che m'intend'io*, "forstå meg, så sant jeg forstår meg selv": For å lykkes, må sangeren være som Frescobaldi, tenke som Frescobaldi – men komponisten tar forbehold for at han knapt vet hvem han er selv. Det er en svimlende lek med iden-titeter, og det er en lek som gjenspeiler tidens fascinasjon ved melankoli, galskap og identitetsoppløsning.

Gammel musikk blir ny

Det er også en lek som likner foruroligende på vår tids postmodernisme – som typisk ytrer seg både som lek med historien og som lek med identiteter. Og Harrison Birtwistle er av mange blitt sett på som en postmodernist – ikke minst som følge av hans stadige tilbakevending til fortiden. Gjennom en lang karriere har han stadig tatt opp gammel musikk og dens former, først og fremst stykker av Guillaume Machaut, men også av Bach – og nå altså Dowland. Det at han så eksplisitt angir det selvportretterende som tema, gjør også identitet, tap og melankoli til grunnleggende motiver.

Dowlands mottoaktige tittel, *Semper Dowland, semper dolens*, er jo ikke bare en angivelse av at musikken er et slags selvportrett, men også av Dowlands visshet om at han selv er

forgjengelig. Nå, i ettertiden, er denne forgjengeligheten, det at Dowland for lengst er forsvunnet, et historisk faktum som settes i scene gjennom Birtwistles særegne arrangementer – eller oversettelser, som han selv har kalt dem – av de stykkene som i dag er Dowlands best kjente, *Lachrimae, or seaven teares*, fra 1604.

Den første og etter hvert den siste av disse oversettelsene er de mest fragmentariske og oppsplittede, som om Dowlands musikk kommer tilbake gjennom senmodernismens språk og forsvinner tilbake gjennom det. De andre er til dels forbløffende «urørte», de lar musikken tre frem med sine opprinnelige temaer og strukturer. Dowlands gambeensemble er oversatt til en dyptklingende strykekvintett med to bratsjer og to celli, men den bygges ut i alle satsene – unntatt den første og den tredje – med en fløyte og en klarinett, begge av stadig nye typer.

Verket inneholder også seks Dowland-sanger, opprinnelig fremført med et lutt-akkompagnement som nå spilles på harpe. Mer er det – i det ytre – ikke gjort med dem. De fremføres mellom *Lachrimae*-oversettelsene og danner til sammen et slags melankolsk teaterstykke, en beretning om kjærlighetssmerte, svik og dødslengsel.

Rituellet og rått

Slik kan dette Birtwistle-verket høres – og sees – som en iscenesettelse både av Dowlands egen melankolske estetikk og som en kommentar til hans mer enn 400 år gamle meditasjon over døden. Den er også et slags motsvar til denne melankolien, i det den viser at Dowland nettopp ikke er borte, men at hans musikk kan være her fremdeles, også i helt andre klanglige gevanter og kontekster enn dem som først omga den. Og at selve Dowland-stykket *Semper Dowland, semper dolens* nettopp ikke er blant dem som danner materien for verket, understreker dette: Dowland forblir ikke alltid Dowland og kanskje heller ikke alltid sorgfull, skjønt melankolien nok kan synes å være musikkens bestandige kjerne.

Men Birtwistles *Semper Dowland, semper dolens* er mye mer enn en kommentar til fortidens musikk og et ekko av Dowlands melankoli og dødsdrift. Det er også et verk som tematiserer vedvarende trekk i Birtwistles egen produksjon. Først og fremst er det nærliggende å løfte frem verkets rituelle preg: Det rituelle er et aspekt ved

Birtwistle som ofte er blitt bemerket og kommentert, og i *Semper Dowland* er det igjen svært tydelig, med en særegen historisk omdreining.

Birtwistles musikk er finslig, detaljert og kompleks, men den har også et sterkt preg av det som gjerne oppfattes som råskap. Stykker som *Panic* og *Earth Dances* kan synes å overskride det musikalske språket som umiddelbart lar seg beskrive eller «oversette», fordi de synes å nærme seg noe opprinnelig, en slags musikkens urfunksjon – som om de ikke hører hjemme i musikkens historie, men i dens arkeologi.

På et annet rituellet nivå kan vi merke oss at alle Birtwistles sceneverker handler om myter, enten de nå – hyppigst – henter handlingen fra gresk mytologi, fra Bibelen eller fra populærkulturen: Deres handling fremstår ikke som historiske eller fiktive begivenheter, men som hendelser som er permanente, som gjentas igjen og igjen, og ofte gjentas de i denne umiskjennelige ur-musikken. Dette er et overveldende trekk ved et av Birtwistles nyeste, store sceneverk, *The Minotaur* (2005 – 2007).

Historiske speil

Dowlands *Lachrimae* er som historiske speil for denne fascinasjonen ved det rituelle. For den ukonsentrerte eller dypt melankolske lytter er disse syv langsomme dansene nesten like, de er alle basert på det samme, korte, fallende motivet, *Lachrimae*-figuren. Så når Birtwistle iscenesetter denne gjentakelsen, gjentar den, fremstår han både som nesten ett med Dowland og som en nesten forenklet utgave av seg selv, fortiden blir hans egen marg.

Musikken og dens koreografi minner oss dermed om det rituelle som et grunnleggende apsekt ved musikken. Scenene der tilskuerne til Minotauros' endeløse drap og endelige død i *The Minotaur* både blir kor og representanter for alle dem som sitter i operasalen, er en slags uhyggelig iscenesettelse av selve den musikalske fremførelses-situasjonen, der tilhøreren blir vitner til hvordan musikerne og musikken gjentar hverandre, skaper og avslutter hverandre på nytt og på nytt. Når vi blir publikum til *Semper Dowland*, blir vi altså ikke bare vitner til et ritual, men del av det, av et komplekst og langsomt og melankolsk ritual.

Hva:
Semper Dowland,
semper dolens

Utøvere:
Andrew Watts,
kontratenor. Melinda
Maxwell, obo. Helen
Tunstall, harpe. Cikada
ensemble.

Hvor:
Akershus slottskirke

Når:
Fredag 11.09. kl 19.00

Liker du dette,
liker du kanskje:

Bach Measures
Kulturkirken Jakob
13.09. kl 20.00

RITUELT:
«Når vi blir publikum til Semper Dowland, blir
vi ikke bare vitner til et ritual, men del av det,»
skriver Erling Sandmo. Foto: Rune Kongsrø

Telegram fra nesen

Den franske komponisten François Sarhan har skrevet stykket «Telegrams from the nose». Det er inspirert av Gogol, Sjostakovitsj, Kharms og en mann som ble drept av Stalin.

AV THOMAS BERG

Det finnes en tegning av den russiske forfatteren Daniil Kharms som stjeler nesen til sin eldre kollega Nikolaj Gogol. Enklest er det sikkert å tolke den som et tegn på at Kharms lot seg inspirere av Gogols novelle «Nesen» – en absurd novelle like merkelig og usannsynlig som mye av det Kharms skrev.

En annen som også lot seg inspirere av Gogol, var komponisten Dmitrij Sjostakovitsj, som levde samtidig med Kharms og i likhet med ham var en del av den russiske futurismebevegelsen.

I 1926–1927 skrev han operaen «Nesen» basert på novellen.

Fjodor

Nå har den franske komponisten François Sarhan latt seg inspirere av både Gogol, Kharms og Sjostakovitsj. «Telegrams from the nose» er et 35 minutter langt verk der Sarhan leser tekster av blant andre Kharms over 12 musikkstykker. Derfor er det han kaller dem telegram.

– Telegrammer skal være korte og poengterte, og det er min musikk også, sier Sarhan.

Men om Sarhan lener seg tungt på tre kunstnere, er forestillingen likevel basert på livet til en som het Fjodor Bukharin.

– Han var en alliert av Stalin helt til han selv ble skutt på Stalins ordre i 1938. De fleste tekstene som blir lest er

opptegnelser fra de stalinistiske rettssakene mot ham.

35 minutter

Verket er en blanding av musikal, video og installasjon. Med på laget har Sarhan fått med seg den sørafrikanske kunstneren William Kentridge. De visuelle elementene består av Kentridges sceneskisser til operaen «Nesen» som han skal sette opp på Metropolitan i New York i 2010. Bakgrunnen vil utgjøres av et stort lerret som ligner en collage av avisutklipp som alle hyller den vitenskapelige fremgangen. På dette lerretet vil filmen «Telegrams from the nose» bli vist, en kombinasjon av menneskeskygger, små, sorte siluetter klippet ut i papir, geometriske former inspirert av russisk futurisme, bokstaver som beveger seg og tekst.

På den nederste delen av lerretet er det plass til Sarhan, som vil begynne med å fremføre en pantomimedans sammen med sin skygge på filmen, og en fiolinist mot slutten av forestillingen. Under scenen er fortelleren Sarhan og fire musikere. Det hele varer i 35 minutter.

– Jeg møtte Kentridge via det belgiske ensemblet som skal fremføre musikken, Ictus, i Brussel, sier Sarhan.

– Ictus og jeg har samarbeidet to ganger tidligere. Kentridge møtte dem mens han arbeidet med noen samplinger av Sjostakovitsj. Etter hvert som vi samarbeidet på dette prosjektet, fant vi ut at det var bedre å skrive ny musikk i stedet for å bruke Sjostakovitsj. Den største utfordringen var å skrive noe som kunne passe til russisk futurisme uten å lyde som Sjostakovitsj.

Futurismen

Den russiske futurismebevegelsen innen kunst og litteratur begynte rett før revolusjonen. Mange av dem så på kommunistenes overtagelse av Russland og opprettelsen av Sovjetunionen som begynnelsen på det nye samfunnet, og ønsket revolusjonen velkommen.

Bevegelsen eksploderte mot slutten av 1920-tallet eksploderte bevegelsen, men på samme tid falt kunstsynet deres i unåde hos kommunistene som ønsket en mer folkelig og lett tilgjengelig kunst. «Finn noen anti-futurister vi kan stole på,» var Stalins beskjed, og deretter begynte kunstere å forsvinne, mens andre ble motarbeidet på det sterkeste ved hjelp av trusler og undertrykkelse.

Kharms ble arrestert sammen med andre forfattere i 1931, og tvunget til å leve i eksil i Kursk ett år. Han ble arrestert på grunnlag av å være medlem av «en gruppe antisovjetiske barnebokforfattere,» og noen av hans arbeider ble brukt som bevis. De ble sagt å være antisovjetiske på grunn av sin absurde logikk og motvilje mot å prise materialistiske og sosiale sovjetverdier.

Tilbake fra eksilet hadde Kharms store problemer med å publisere noe. Det meste ble lagt i skrivebordskuffen, og de få pengene han tjente, tjente han

Hva:
Ictus ensemble: Kurt Schwitters' *Ursonate* i tillegg til *Telegrams from the Nose*

Utøvere:
Ictus ensemble

Hvor:
Akershus slottskirke

Når:
Fredag 11.09. kl 21.00

Liker du dette,
liker du kanskje:

Semper Dowland
Akershus slott
11.09. kl 19.00
(→ s. 6)

← NESEN: For komponist François Sarhan var samplinger av Sjostakovitsj-stykker utgangspunktet for verket Ictus framfører på Ultima.

på barnelitteratur. Han levde derfor i fattigdom i mange år før han igjen ble arrestert i 1941, mistenkt for forræderi. Han ble satt i den psykiatriske avdelingen i et fengsel i Leningrad og døde der i februar 42. Hans etterlatte arbeider ble tatt vare på av venner, og fra og med 60-tallet ble han stadig mer anerkjent ettersom de ble trykket opp og spredt ulovlig.

Gogols nese

Nikolaj Gogol skrev sin novelle «Nesen» i 1836. Den handler om en mann ved navn Kovaljov, som en dag våknet og oppdaget til sin forferdelse at nesen hans var borte.

«Han ville ta en titt på en liten kvise som dagen i forveien hadde sprunget ut på nesen; men til sin enorme forbauselse så han bare en glatt flate der nesen vanligvis hadde sin plass.» Flau dekket han til ansiktet og gikk ut i St. Petersburg, der han til slutt så nesen, på Nevskij Prospekt, kledd i en staselig uniform. Han innhentet den og innledet en samtale, der det kom frem at nesen nå var blitt statsråd og ikke ville vedkjenne seg sin eier.

Christian Kjelstrup er både russisk-språklig kjenner av Gogol og forfatter av verdens eneste neseatlas. Han er ikke uventet svært glad i denne novel-len.

– Kovaljovs nese er blitt tolket på ymse vis, sier Kjelstrup.
– Freudianske lesemåter er vanlige, og «kastraksjonskompleks» er et stikkord. Hovedpersonen legger mye av sitt liv og sin sosiale verdighet i nesen, og nesen, etter hvert av høyere rang enn ham selv, kan symbolisere et utskilt over-jeg, en sosial trussel eller fremmedgjorthet i Tsar-Russlands byråkrati. Når Kovaljov mister nesen, mister han ansikt.

Historien ender heldigvis godt. Han får beskjed om at nesen er grepet på vei til Riga, og en vakker dag våkner han med nesen på sin vante plass.

Tapt og funnet

Sarhan ser den forsvunne nesen som et symbol for det som skjedde i Sovjet etter futuristenes storhetstid.

– Det mest interessante for meg er sammenhengen mellom Stalins Sovjet og nesens forsvinning. Det virker som en refleksjon av det som skjedde den gangen.

Heller ikke Sjostakovitsj unngikk Stalins misbehag, kan Kjelstrup fortelle.

– Operaen ble stemplet som «formalisme» av Stalins koryfeer og forbudt fra og med 1936. Kanskje ikke så overraskende, ettersom operaen inkluderer snorkelyder og hovedstemmen skal synges av en nasal tenor. Pussig nok forsvant partituret til operaen om den forsvunne nesen, men dukket plutselig opp igjen, akkurat som nesen, nærmere bestemt i 1974, ett år før komponistens død, da dirigenten Rozjdestvenskij fant det i et bomberom i Bolsjojteatret.

Lydkunst i bevegelse

Med prosjektet «Manual for the construction of a sound as a device to elaborate social connection» ønsker Atelier Nord i samarbeid med Ultima å undersøke forholdet mellom offentlig rom og lyd.

AV TORGNY AMDAM

Kunstner Siri Austeen bidrar med installasjonen «Hum of the Tram».

– Hva kan jeg oppleve med «Hum of the tram»?

– Trikken går som vanlig, men jeg har mikket opp ulike kilder i trikken. Flere av de tekniske funksjonene og systemene har særegne lyder som jeg forsterker via høyttalere. Slik blir lytteropplevelsen intensivert mens vi tar trikken.

– Hvordan fikk du ideen?
– «Hum of The Tram» er en forlengelse av et prosjekt der jeg tok opp lyden inne i biler når de ble vasket i vaskeautomater.

– Men hvorfor akkurat trikken?
– Jeg innbiller meg at det kan oppstå noe spesielt når man lytter til noe samtidig som man er i bevegelse. «Hum of the Tram» blir et slags stunt som jeg inviterer folk til å oppleve. Man får ikke så mye soundcheck på en trikk som går i rute. Men det må sies at Oslo sporveier har vært åpne og samarbeidsvillige rundt prosjektet fra dag én.

– Hvorfor skal jeg gidde å bry meg om alle de mekaniske lydene i byrommet?

– Det har jeg ihvertfall ikke noe moralsk svar til. Men mye av det soniske landskapet vi beveger oss i besitter en masse informasjon som kan berike tilværelsen.

– Hva er den mest sexy lyden på en trikk? Når trykket i det bakerste hjulsettet forløses.

Hvis trikketrykket høres litt kinky ut,

kan man velge i en rekke andre installasjoner og happenings:

- Virtual Mirror Sound Intervention.

Arkitektonisk installasjon som analyserer ambiensen til et utvalgt sted og spiller det tilbake i rommet. Av Tao G. Vrhovec Sambolec.

- Reality Soundtrack moving sound intervention in public spaces

25 eller flere deltagere går rundt i byen og følger et «intervention map» med hver sin radio som spiller av den samme elektroniske komposisjonen. Av Tao G. Vrhovec Sambolec

- Blind Field Recordings Performance av nye lydopptak som Jana Winderen har gjort av fisk i Bjørvika, flaggermus ved Østensjøvannet og av frekevenser i Oslo vi ikke hører.

- Bike Circuit Installasjon og presentasjon av Kristina Lindström og Åsa Ståhl Alle opptakene gjort under sykkelturen vil bli sendt på radio. Radioene vil være bevegelige slik at deltakerne kan flytte dem rundt og prøve å følge formasjonene til syklistene og gjennom dette oppleve flyten av perspektiv, historier og posisjoner.

- Diary of a Stranger Performativ opplesing og presentasjon av Brandon LaBelle. Prosjektet utforsker den sosiale figuren «den fremmede» som en måte å engasjere byen Oslo. Gjennom sirkulasjon av et taust objekt plantet i byen, introduserer prosjektet en hemmelig intervensjon på gata, som ønsker å bringe fram narrativer om fremmedgjøring. Se tid og sted på → s. 20, finn informasjon om deltakelse på → s. 16 eller se www.ateliernord.no.

Hva: Manual for the construction of a sound as a device to elaborate social connection

Utøvere: Siri Austeen, Brandon LaBelle, Tao G. Vrhovec Sambolec, Jana Winderen og Åsa Ståhl, og Kristina Lindström.

Hvor: Deichmanske bibliotek på Schous plass og Thorvald Meyers gate 61

Når: Fra 14.09., → se eget program s. 20

Liker du dette, liker du kanskje:

When is a door not a door?
Litteraturhuset
12.09. kl 20.00

← TRIKKETUR: Siri Austeens «Hum of the Tram» gir trikketurer en ny dimensjon. Foto: @Kjetil Ree via Wikipedia Commons

Alenecello

Islandske Hildur Gudnadottir har laget musikk med kultgruppene Pan Sonic, Throbbing Gristle og Múm. Til Ultima kommer hun alene med sin livsledsager – en cello som bærer med seg torden og makrellskyer.

AV EIRIK KYDLAND

– Det var ikke jeg som valgte å begynne å spille cello. Det var celoen som valgte meg. Skal vi tro 27 år gamle Hildur Gudnadottir, må en slags naturkraft ha vært innblandet da hun som femåring grep tak i cellobuen. Den har hun holdt seg fast til siden, uavhengig av om hun har jobbet med klassisk komposisjonsteknikk, pop-musikk eller elektronika.

Gudnadottirs sterke kjærlighet til instrumentet, kombinert med kunstnerisk nysgjerrighet og variert musikksmak, har allerede gitt den unge islendingen et variert liv som musiker. Hun har gitt ut to soloalbum – det seneste ble sluppet i år på prestisjeetiketten Touch – komponert musikk til teaterstykker og samarbeidet med støypionerene i Throbbing Gristle, techno-minimalistene Pan Sonic og popgruppa Múm.

– Jeg identifiserer meg med celloens rekkevidde. Instrumentet dekker et bredt følelsesspekter, både det dype, det krasse, det høye og det funklende, forteller Gudnadottir.

Brøt alle regler

Hildur Gudnadottir er klassisk skolert, men i ungdomsårene og studietiden var hun – som så mange andre – mest opptatt av å spille i rockeband, lage poplåter og eksperimentere med støy. Hun sier hun har brutt alle regler hun har lært ved kunstakademiene i Reykjavik og Berlin, men at årene på skolebenken likevel har gitt henne en teknisk og teoretisk bakgrunn som har vært avgjørende for den musikken hun lager i dag.

– Jeg lærte finger- og bueteknikk jeg aldri ville ha utviklet på egenhånd, men ble ikke særlig inspirert. I tillegg likte jeg dårlig knivingen og konkurransen mellom enkelte som jobbet med klassisk musikk. Etter hvert begynte jeg imidlertid å spille cello helt alene, og det var da instrumentets lydverden åpenbarte seg for meg. Plutselig skjønnte jeg at jeg kunne

kombinere celloen med eksperimentene jeg likte så godt å sysle med ellers. Denne nysgjerrigheten etter stadig å utforske lyder og ulike sjangere, beskriver Gudnadottir som sin sterkeste drivkraft som kunstner. Dette er også hovedgrunnen til at hun stadig innleder nye musikalske samarbeid.

– Det er viktig for meg å aldri stivne i ett uttrykk, i én type musikk. I tillegg er det fascinerende hvordan helt ulike mennesker kan oppnå en spesiell kontakt gjennom musikken, uavhengig av kjønn, sjanger og instrumenter. Sammen deler vi en lydverden – en helt personlig og spesiell ting. Det er også det jeg tenker på når jeg spiller sammen med andre, heller enn å analysere hva det egentlig er vi gjør, forteller hun.

Musikk for skyer

Tidligere i år kom Hildur Gudnadottirs andre soloplate, Without Sinking, et dramatisk album som nettopp viser hvilket enormt register Gudnadottir klarer å lure fram fra celloen.

– Albumet er konstruert ved at jeg selv har lagt en mengde cellotoner lag på lag. Dette skaper en ny og mangefasettert kvalitet ved instrumentet. Det var som om celloens rekkevidde bare ble ytterligere utvidet. Det var nesten som om jeg skapte et helt nytt instrument, forteller hun, før hun understreker at hun ikke har loopet, klippet, limet eller manipulert cellotonene elektronisk på plata. Det er essensielt at hver tone skal få ha sitt eget liv.

– Stemmer det at skyer har vært en viktig inspirasjon for albumet?

– Jeg synes det er fascinerende at et stoff – for eksempel vann – kan ta så mange ulike former. Det var noe av det samme jeg ønsket å gjøre med celloen. Jeg ville bruke den som vann, kan man si, der tonene og lydene skulle bindes sammen av ulike teksturer og sammensetninger. Dette manifesteres også i platas komposisjoner. Noen av stykkene er tunge, nesten som torden-skyer, mens andre er tynne og skarpe, eller ganske enkelt fine og fluffy.

Naturforbannelsen

Det er et velkjent fenomen for islandske artister at landets natur alltid skal trekkes fram når musikken deres skal beskrives. «Tundra», «geysir» og «isbre» er liksom blitt standardfraser i omtaler av artister som Sigúr Ros, Múm og Jóhann Jóhannsson.

Dette opplever også Hildur Gudnadot-

tir. For eksempel skrev nettstedet Dusted Reviews følgende om Without Sinking: «The whole album feels like it was composed to go with a film chock full of tragic images, or maybe a coffee-table book of black and white tableaux depicting misty moors or icy fjords». Men lager man instrumentalmusikk med sky-tematikk, ber man vel på en måte om det?

– Til syvende og sist er man jo alltid påvirket av sine omgivelser, uansett hvordan de måtte være, og derfor er jo islendinger inspirert av landets natur på en eller annen måte. Som nordmann vet du jo selv hvordan man lar seg påvirke av rå og voldsom natur. Samtidig tror jeg svært få islandske musikere aktivt jobber med disse naturbildene i musikken sin. Jeg kjenner ingen som skriver sanger om isbreer, poengterer Gudnadottir.

For tiden er hun bosatt i Berlin, noe som gir henne en viss distanse til hjemlandet. Derfor ser hun på musikkskribentenes overdrevne naturdille som både en forbannelse og en positiv ting for islandske musikere.

– Mange synes åpenbart det er eksotisk og interessant å assosiere fjell og breer med all islandsk musikk, dermed sjekker kanskje flere folk ut musikken som kommer fra landet. Men samtidig må man forklare dette i hvert eneste intervju man gjør, noe som blir slitsomt for islandske kunstnere.

– Ja, det burde vel egentlig være mer relevant å se på hvordan den økonomiske krisen påvirker kunsten på Island?

– Absolutt. Den økonomiske krisen på Island påvirker jo alle i landet. Ikke bare økonomisk, men først og fremst mentalt. Det er en tung tid, og krisen har så mange dimensjoner at den er vanskelig å ta innover seg. Man sier jo gjerne at kriser er bra for kunsten, så vi får se hva tiden vil bringe.

Hva:
Hildur Gudnadottir
med cello og elektronikk

Hvor:
Akershus slott, Olav
Vs sal

Når:
Søndag 13.09. kl 22.00

Liker du dette,
liker du kanskje:

Galleri Rekord
Gamle Logen
15.09. kl 22.00

EKSOTISK? Hildur Gudnadottir synes det kan være slitsomt å måtte forklare at ikke all islandsk musikk handler om natur i hvert eneste intervju. Foto: Rune Kongsro

Musikk. Maskin. Menneske.

MASKIN OG MENNESKE: Prosjektleder Frode Weium på Teknisk Museum foran ett av klenodiene i utstillingen Musikkmaskiner. Foto: Rune Kongsro

På Teknisk Museum har de nå stilt ut en lang rekke maskiner som kan lage og spille musikk. I tillegg byr de på elektronisk musikk til barna under Ultimafestivalen.

THOMAS BERG

– Om jeg har en favoritt? Hm...
Frode Weium, prosjektleder på Teknisk

Museum, lar blikket sveipe rundt i rommet der utstillingen «Musikkmaskiner» er plassert. Der ser han blant annet en fonograf, et selvspillende piano, et Volkstrautionium, en minimoog og synthesizeren Magne Furuholmen brukte da a-ha spilte "Take on me" på 1980-tallet. Til sammen representerer alle disse dingsene deler av tohundre års musikkhistorie.

I løpet av Ultima skal det avholdes konserter her med Amanda Steggells Emotion Organ, Admiral Radar og Señor Sonar.

Skapstor spilledåse

Weium virrer videre.

– Vi har rundt seksti unike gjenstander her, så det å velge bare én favoritt blir fryktelig vanskelig.

– Du kan få tre.

– Da vil jeg først få trekke frem denne: et chordaulodion, sier Weium, og spaserer bort til en anretning i mørkt tre på størrelse med et tungt klesskap. Ved nærmere ettersyn avslører glassvinduet et intrikat musikkmaskineri med tannhjul og lodd. Chordaulodionet har innebygd fløyteverk og piano. Musikken er lagret på store tresylindere med metallstifter.

– Det har reist rundt i hele Europa siden midten av 1800-tallet. Det ble konstruert av familien Kaufman i Dresden, og representerte det ypperste av håndverk på den tiden. Disse ble laget for konger og fyrster. Akkurat denne kom til Norge i 1922, og ble gitt til museet i 1948. Noe av det morsomme er at det fulgte med en liten bok. I den er samlet avisutklipp fra chordaulodions turnéopptredener mellom 1836 og 1842, så her kan vi lese hvordan datidens publikum reagerte på denne musikkmaskinen.

– Nå er jeg spent.

– Den var en sensasjon. Folk var fra seg av beundring fordi de syntes den hørte ut som ekte musikere. «Så rund og ren var tonen,» skrev en svensk avis i 1837. Og der berører vi spørsmål som er essensielle for denne utstillingen: Hvor går skillet mellom et instrument og en maskin? Hva er «ekte» musikk? Mitt svar er at skillet er flytende. Det er interessant å studere historien og se at oppfatningene forandrer seg over tid. Ta for eksempel Hammond-orgelet, sier Weium.

– På 1930-tallet møtte det mye kritikk. Mange fordømte det som en kunstig erstatning for pipeorgelet, og så ikke på det som et "ekte" instrument. I dag tenker de fleste på en Hammond som et instrument på lik linje med en fiolin eller gitar. Hva med dagens samplere og trommemaskiner? De møter ofte samme kritikk. Vi ønsker ikke å gi noen klare svar, men problematiserer gjerne.

Überørt musikk

Weium skal ha mye av æren for at utstillingen er kommet i stand. Uten å være hverken musiker eller tekniker, derimot idéhistoriker med interesse for musikk, fattet han interesse for en rekke av de musikkmaskinene som sto stuet bort på museets magasiner. Han gjennomgikk samlingen og fant ut at de hadde nesten tilstrekkelig til en utstilling. I tillegg har de lånt klenodier fra privatpersoner og andre museer i inn- og utland.

Vi går videre. Weium stanser ved sitt

Hva:
Blårollinger

Utøvere:
Admiral Radar og
Señor Sonar

Hvor:
Teknisk Museum

Når:
Søndag 13.09. kl 14.00

andre valg: En treboks med en antenne som stikker opp.

– Dette er en theremin – verdens første rent elektroniske musikkinstrument, forteller han.

– Det ble utviklet av den russiske vitenskapsmannen Léon Theremin rundt 1920. Den ble forsøkt satt i kommersiell produksjon på 30-tallet, men den ble ingen suksess. Antageligvis fordi den er for vanskelig å spille på. Thereminen er et av ytterst få instrumenter som spilles på uten berøring, sier Weium, og forklarer prinsippet.

– Den har to elektroniske svingekretser. Når man beveger hånden i nærheten av antennen, påvirkes frekvensen, og forskjellige toner oppstår etter hvor hånden din er i forhold til antennen. Thereminen er etter hvert blitt et kultinstrument, og du kan høre den blant annet på ”Good vibrations” av Beach Boys, live-versjoner av ”Whole lotta love” av Led Zeppelin, intromusikken til tv-serien «Mord og mysterier» og i flere science fiction-filmer..

Thereminen på Teknisk Museum er den eneste i Norge av eldre dato.

– Men du får kjøpt nye thereminer i dag, og vi har lagd et lydstudio der det står to stykker som publikum kan få prøve.

Lag lyd

Teknisk Museum har som vanlig lagt opp til en brukervennlig utstilling. I tillegg til lydstudioet for thereminer har de et tilsvarende for trommer og elpiano, og et studio fullt av mac-er der man kan mikse musikk. Og selvfølgelig er det en lang rekke knapper publikum kan trykke på som en del av selve utstillingen for å lære mer om de forskjellige maskinene og høre hvordan de lyder.

– Et annet spørsmål vi stiller, er: Bidrar teknologien til å hemme eller stimulere kreativiteten? Under utstillingen ligger det at musikk og teknikk er nært forbundet. Man kan spørre seg om musikk i det hele tatt kan skapes uten teknologi. Det eneste eksemplet på musikk uten teknologi må vel være et menneske som synger? Tenk på trekkspillet – er ikke det en avansert maskin?

Elektronisk musikk

Det tredje instrumentet Weium velger seg, er en mellotron fra 1960-tallet.

– Den ble utviklet for BBC for å spille av lydeffekter. Hver tangent er koblet til en båndsløyfe med de forskjelligste lyder: orkester, kor, strykere. Det som har gjort den til et ikon, er måten The Beatles brukte den på i sanger som ”Strawberry Fields forever” og ”Back in the USSR”.

Mellotronen i utstillingen er utlånt av Rune Arnhoff og sto i sin tid i Roger Arnhoff Studio i Oslo. Den har blitt brukt til å skape lydeffekter i norske filmer.

– Her er noe som kanskje vil ha spesiell interesse for Ultimas publikum, sier

Weium, og tar oss med bort til noen store studiopaneler.

– Dette er noe den norske komponisten Knut Wiggen bygget opp i Stockholm i perioden 1964–1976.

Panelene er deler fra Elektronmusikstudion i Stockholm (EMS). Sverige lå langt fremme innen data, og inspirert av andre avanserte musikkstudioer viet elektronisk samtidsmusikk, blant annet i Köln og Paris, fikk Wiggen i oppdrag av Sveriges Radio å bygge opp et studio hos dem. Da EMS var ferdig, hadde det en klang og dynamikk langt forut for sin tid.

– Klassiske verker som «Sommmarmorgon» og «Resa» fra 1972 er komponert på disse.

Blårollinger

På Teknisk Museum er det også bygget opp en scene der musikk vil bli fremført med jevne mellomrom. Søndag 13. september får museet besøk av Ultima, når det skal spilles på Amanda Steggels Emotion Organ, – som [...] – og Blårollinger med Admiral Radar og Señor Sonar skal spille.

Andreas Gilhuus er ansvarlig for Blårollingenenes opptreden.

– Vi ble utfordret av Lars Petter Hagen om vi kunne finne en Blårollingerkonsert som kunne passe på denne utstillingen. Etter endel tankespinn og mailing oss imellom, fant vi ut at Admiral Radar og Señor Sonar passet perfekt til denne settingen, sier Gilhuus.

– Hvem er så disse?
– Admiral Radar er den mindre kjente tremenningen til Magnus Moriarty. Admiral Radar kommanderer sin flåte av ekkomaskiner, platespillere, fugler og leketøy, mens Señor Sonar ved hjelp av sin tonegenerator og nettopp sonarer sørger for at det som foregår under overflaten blir tydeliggjort. Vi har ikke hatt dem på Blårollinger før, så dette gleder vi oss veldig til.

– Kommer de til å ta i bruk noen av musikkmaskinene på museet?

– Det er ikke avgjort ennå, men kjenner jeg gutta rett, kommer de til å låne noen dingser derfra om de får lov, sier Gilhuus.

Opphavsrett til debatt

Både før og etter at opphavsmennene bak det svenske fildelingsnettstedet Pirate Bay ble dømt til ett års fengsel i vår, har debatten om ulovlig fildeling vært opphetet Nylig undertegnet nærmere 2000 kunstnere og mer enn 35 organisasjoner fra kulturlivet oppropet «Dele, ikke stjele». Teknisk museum samarbeider med Ultima om en debatt om dette temaet.

Komponist Knut Olaf Sunde, aktuell på Ultima med *Fagervann 130909*, skrev under på et annet opprop, «Angrepet på opphavsretten», i vår. Han har kritisert Venstres forslag om fri fildeling i et innlegg på Ballade og hevder at dette vil undergrave eiendomsretten og kulturen. Hvem hans motdebattanter fra politikken blir, offentliggjøres om kort tid på www.ultima.no.

Prosjektleder ved museet Dag Andreassen vil først holde en innledning om opphavsrett gjennom tidene i forbindelse med utstillingen Musikkmaskiner. Opphavsrett har nemlig vært et hett tema etter hvert som teknologien har gått framover og man har fått nye opptaksmuligheter.

Møt opp på Teknisk museum onsdag 16. september kl 12.30!

Verksted for unge komponister

Ultima byr på komposisjonsverksteder for skoleklasser i samarbeid med Drivhuset og Norsk Teknisk Museum. Dette skjer i utstillingen «Musikkmaskiner». I dialog med ansatte fra Teknisk Museum følger deltakerne aktivt utviklingen fra de første mekaniske og automatiske musikkinstrumenter til nåtidens elektronikk og datamusikk. I aktivitetsrom og datalaben får musikerne Bjarne Kvinnsland og Jon Halvor Bjørnseth fra Drivhuset elevene med på å lage nye komposisjoner som like etterpå spilles live på utstillingens scene.

Deltakerne bruker den klassiske «luft-synthen» theremin, programmerbare spilledåser, Notams DSP-program og en ny hurtigmikser på nett med historiske lydklipp fra utstillingen. Opptak av konsertene legges ut på <http://musikkverksted.no/medlem/musikkmaskiner/>.

Hva: Emotion Organ
Utøvere: Installasjon ved Amanda Steggell. Står til 20.09.
Hvor: Teknisk Museum
Når: Søndag 13.09. kl 13.00

Liker du dette, liker du kanskje:
Time travel at the British Museum Litteraturhuset 17.09. kl 19.00

Det handler om å vise at man mener noe med det man gjør

Ultima har rykket løs fem travle utøvere og komponister fra forberedelsene til en samtale om hva de driver med og hvorfor.

AV INGRID SANDE LARSEN

De tre utøverne Silje Aker Johnsen, Solmund Nystabakk og Håkon Stene er alle representert med hver sin programpost på Ultima. Jan Martin Smørdal koordinerer og komponerer for det helt nye Ensemble Neon, hvor også Nystabakk og Johnsen er med. Simon Steen-Andersen har komponert for og samarbeidet med flere av de andre rundt bordet, også under årets Ultima.

Nøtteknekkeren og Lego

Ultima: Hva gjorde at dere fant ut at det var musikk dere ville drive med?

Johnsen: Det var litt tilfeldig. Jeg var et litt nerdete barn som var interessert i ballett og opera og ble kjent med den klassiske musikken gjennom å se «Nøtteknekkeren» da jeg var lita jente.

Smørdal: Jeg begynte med å spille gitar, og har jobbet parallelt med klassisk og nyere musikk hele tiden. Siden har jeg vært borti mye rart.

Stene: Jeg kom inn i musikken en vei jeg tror er vanlig for mange i vår generasjon, gjennom eksperimentell rock og impro. Så begynte jeg å gå på Ultima-konsserter da jeg var 16-17 år. Hørte Xenakis i aulaen og tenkte «Wow!». Begynte først med gitar, men gikk over til perkusjon og angrer ikke på det.

Her ler han hjertelig i retning Smørdal og Nystabakk, begge med gitar som hovedinstrument.

Stene: Jeg har på en måte gått baklengs gjennom musikkhistorien. Det begynte med Varese og Xenakis og har beveget seg mot tidligmusikk.

Nystabakk: Jeg har gått andre veien – mitt første instrument var faktisk slagverk! Så begynte jeg å spille gitar tidlig i tenårene. Jeg er fra en liten plass ute i distriktene (Sørfold i Nordland, red.anm.) hvor man er prisgitt de lærekreftene som tilfeldigvis er på plassen. Senere begynte jeg på Toneheim folkehøgskole og ble eksponert for

samtidsmusikken der. Da var jeg også på Ultima. Det var skjellsettende.

Steen-Andersen: For meg begynte det med rockemusikk og trackerkomposisjon på Amiga 500. Og Lego.

Ultima: Lego?

Steen-Andersen: Ja, det var like naturlig å bygge lyder oppå hverandre som det var å bygge med disse klossene: Jeg hørte nesten ikke på moderne komponister før jeg begynte på konservatoriet. Da kan man nesten si at jeg begynte midt i musikkhistorien og så beveget meg i begge retninger.

Trodde jeg flippa ut

Ultima: Samtidsmusikk kan ha en tendens til å bli møtt med fordommer. Har dere opplevd noe slikt? Hva er det rareste dere har hørt om dere selv?

Anstrengt latter rundt bordet. Men alle ser, og noen kommenterer, at Silje

Aker Johnsen brenner inne med en historie.

Johnsen: Jeg har opplevd å gjøre vokalverk for solostemme hvor folk ikke helt forsto at det var musikk, men trodde at jeg.. ja, flippa ut! Folk lurte på om det gikk bra med meg etterpå. Jeg åpnet et verk med overlegg veldig nervøst, og så tok det mer og mer av. Når man bruker stemmen, formidler man noe så nært at alle kan identifisere seg med det.

Stene: Ja, det er en distanse der straks man har et instrument, noe å gjemme seg bak.

Smørdal: Dette dreier seg mye om formidlingen. Ikke bare hvordan man formidler verket og hva man mener med det, men man må også å vise at man mener noe med det man gjør.

Ultima: Hva tenker dere om formidlingen og markedsføringen av konsertene deres, både på Ultima og andre steder?

Stene: Jeg tenker overhodet ikke på markedsføring.

Steen-Andersen: Dette har jeg tenkt litt på. Jeg tror den største feilen i markedsføring av ny musikk har vært at fordi man har vært så marginalisert, har man søkt fellesskap i trassen, i det å være annerledes. Dermed har det vokst fram en misvisende forestilling om at ny musikk er én ting. Tenk deg om noen skulle si at «vi arrangerer en festival for rytmisk musikk». Og da hadde det ikke vært snakk om å ha én dag med heavy metal og én med country, men heavy metal og country på en og samme konsert.

Se programmet på midtsidene for tider og steder.

← ENGASJERT: Den danske komponisten Simon Steen-Andersen mener mye om formidling av samtidsmusikk. Alle foto: Rune Kongsro

Vi forventer at når folk kommer inn første gangen, skal de kunne svare utfyllende på spørsmålet «hva synes du?» når de kommer ut igjen. De skal forholde seg til alt, men det er ikke mulig. Da blir det en grøt. Denne måten å lage festivaler på gjør det umulig for musikken i forskjellige undergrupperinger å bli skikkelig profilert.

Stene: Norge har jo hatt... hva heter sånne de har på fotballkamper? Maskoter! Arne Nordheim er en slik for samtidsmusikken, og han har vært det i flere tiår. Han har gjort en strålende jobb i mange år, men det har endt med at han er den eneste folk forbinder med samtidsmusikk.

Steen-Andersen: Per Nørgård har nok hatt noe av den samme posisjonen i Danmark. Hvis man forteller at man er komponist, skjer det ofte at folk sier «å, du driver med sånne uendelighetsrekker? Eller tolvtonemusikk?» Folk forstår ikke mangfoldet innen den nye musikken.

Nystabakk: Ideelt sett burde alle konsertene på Ultima og på andre festivaler og festspill være helt gratis. Nå skal det sies at Ultima, nivået på musikken og musikerne tatt i betraktning, er veldig rimelig. Jeg bor i Finland og festspillene i Helsingfors, hvor en av konsertene var med Ensemble Intercontemporain. Sett bort fra studentrabatter startet billettprisene på 500 kroner. Hvem er det man vil ha med seg når man lager konserter som koster 500 eller 1000 kroner å gå på? Da kan man begynne å snakke om segregering.

Jakten på mening

Håkon Stene følger opp med noen tanker omkring samtidsmusikken i forhold til samtidskunsten:

Musikken er ikke et objekt man kan samle på og har dermed ikke noen verdi på auksjoner eller liknende. Innen kunstverdenen kan man gå på Tate Modern, det er et fantastisk bygg og kaffe latte-faktoren er høy. Musikken har ikke den samme formen.

Nystabakk: Ja, musikken handler mer om opplevelser.

Steen-Andersen: Men det finnes mange ting på Tate Modern som bare kan oppleves. Installasjoner, for eksempel.

Stene: Men de klarer uansett å generere mye mer oppmerksomhet.

Steen-Andersen: Det tror jeg har å gjøre med at noe er enklere å markedsføre enn andre ting. Noe som har en klar profil og retning er enklere enn noe som går i mange retninger på en gang. Det er kanskje den største forskjellen på kunstverdenen og musikken: bildekunsten framstår med en langt skarpere profil.

Stene: Ja, og bildekunstheltet er langt flinkere til å snakke om mening i det de driver med. Musikken har vært mer opptatt av å snakke om tonetelling og analyse enn profilering. Man begynte med å snakke om tonerekker og

diagrammer for å beskrive musikken. Nystabakk: Det blir nesten som å lese *Statistisk årbok*.

Stene: Ja, fra 50- og 60-tallet snakket alle om strukturer i musikken, men ingen var opptatt av hva dette kunne være for noe.

Etterpåsnakk

Steen-Andersen: Men musikken var vel ikke nødvendigvis skapt for det heller. Den var i mye større grad tenkt abstrakt. Den var ikke tenkt som mening, men som det motsatte.

Smørdal: Det er jo vanskelig å si generelt.

Stene: Jo, men det var jo en tendens ved alle universiteter å dyrke den måten å forholde seg til partituret på, man går bare lenger og lenger inn.

Nystabakk: Det ser man jo også ved en slags negativ symbiose mellom samtidsmusikken og musikkvitenskapen. Begge klamrer seg til den musikken som er veldig lett å analysere.

Steen-Andersen: Ikke bare musikken, men de aspekter ved musikken som er lettere å analysere. Jeg var på institutt for musikkvitenskap og hørte på et to timer langt foredrag om ett musikkstykke. Da det var over, hadde vi akkurat kommet fram til det vesentlige: Det som hadde med sansning og opplevelse å gjøre.

Stene: Mange vegrer seg også for å si hva musikken skal bety, fordi man da mister litt av magien.

Steen-Andersen: Det kan man jo også si om et bildekunstverk. Får man servert en konkret betydning, mister man interessen.

Stene: Det har jo mye med tradisjon å gjøre.

Steen-Andersen: Jo, men det er jo mer interessant når noe blir formidlet som kontraster eller dilemmaer. Vi kommer heller ikke utenom at mye ansvar ligger på komponistene og musikerne selv, at ikke manglende interesse bare skyldes at markedsføringen mangler profil, men også selve verkene.

Stene: I visse miljøer er det vanlig med en «etterpåsnakk» eller diskusjon i forkant om verkene. Da får man en annen interesse for verkene, når man ikke bare er på en konsert.

Steen-Andersen: Nemlig, det blir en naturlig forlengelse. Musikken stanser ikke selv om den ikke høres lenger.

Det ble snakket engasjert om mange flere temaer under denne samtalen. Les hele på www.ultima.no!

Håkon Stene (32), allsidig perkusjonist med flere sjangerkryssende prosjekter. Synes bildekunstheltet er flinkere til å formidle mening enn samtidsmusikken.

Jan Martin Smørdal (30), komponist/gitarist/elektronikk og koordinator for Ensemble Neon. Har jobbet parallelt med klassisk og nyere musikk hele tiden.

Silje Aker Johnsen (27), sopran og medlem av Det norske solistkor. Publikum trodde en gang at hun frika ut da hun framførte et vokalverk.

Simon Steen-Andersen (33), dansk komponist med kometkarriere som begynte med Amiga 500 og Lego.

Solmund Nystabakk (27), klassisk gitarist med fersk mastergrad fra Finland. Synes ideelt sett alle Ultima-konsertene burde være gratis.

Vær med på Ultima!

Vil du synge i operakor, bidra med lyd til en symfoni, sykle fram lydkunst eller hjelpe til med praktisk arbeid? Det er flere måter å bidra til Ultimafestivalen på.

Syng i operakor

Ultima og Forlaget Attåt inviterer deg til å delta i koret som skal framføre Franck Leibovicis Powell opera – a mini opera for non-musicians på Internasjonale på valgdagen, mandag 14. september kl 18.00. Det kreves ingen sangteknikk for å være med, og man må heller ikke kunne lese noter. I tillegg til selve framføringen må man regne med tre øvinger á ca to timer i helgen 11.-13. september. Meld deg på: paalbjelke@gmail.com eller info@ultima.no

Vær en del av en symfoni

John Lelys verk Second Symphony framfører ved hjelp av frivillige som hver skal lage sin egen lyd på en workshop, som vil vare omtrent tre kvarter.. Lydene spilles så av i en rekkefølge komponisten bestemmer. Til sammen blir dette verket Second Symphony, som skal spilles på Litteraturhuset torsdag 17. september kl 19.00. Meld deg på: info@ultima.no

Performance for syklist

Som en del av lydkunstprosjektet *Manual for the construction of a sound as a device to elaborate social connection* har den svenske duoen Å+K, Åsa Ståhl og Kristina Lindström, satt i gang sykkelprosjektet Bike Circuit. Vil du sykle i Oslos gater med opptaksutstyr som del av et kunstverk?

Påmelding til info@misplay.se innen 10. september. Se www.ultima.no eller www.misplay.se for mer informasjon. OBS! Begrenset antall plasser.

Lydintervensjon

Vi ser etter deltakere til en offentlig lydintervensjon kalt Reality Soundtrack, som vil finne sted den 17.09.2009 kl: 19:00. Deltakere vil få utdelt en radio-mottaker og et intervensjonskart i Thorvald Meyersgt. 61 kl: 18:40, og bedt om å gå i en gruppe som følger det utdelte kartet. Hvis du har en bærbar FM-radiomottaker, kan du ta med denne selv. Radioene stilles inn på Radio Novas frekvens FM 99,3 og mottar fra 19:00-20:00 direktesending fra Tao G. Vrhovec Sambolec. Signer for deltakelse innen 12. september til: office@ateliernord.no. Merk emnefeltet med «Reality Soundtrack participant». Oppgi om du tar med egen radio eller ikke. Se også www.ultima.no

Trommer og turglede

Er du mer av den nevenyttige og praktiske typen, har vi også behov for hjelp til en rekke praktiske gjøremål under festivalen. Vi blir spesielt glade for hjelp til to arrangementer:

- Trommefolkfesten på Tullinløkka med Bygdin, Sisu og Kroumata lørdag 12. september kl 13.00 blir også siste sjanse til å få med seg Assume Vivid Astro Focus-utstillingen i Kunsthallen. Vi trenger frivillige til å dele ut festivalaviser og hjelpe til med praktiske ting underveis.
- Fagervann 130909 av Knut Olaf Sunde blir en stor begivenhet. Vandrinsturen til Fagervann på kvelden 12. september og på konserten 13. september kl 06.30. Vi trenger folk til å lage bål, bygge gapahuk og bære utstyr.

Gratis adgang på konserter og festivalpass deles ut som takk for hjelpen. Send en e-post til Nina Hodneland på nina@ultima.no eller ring 22 40 18 90 hvis du vil bidra!

→ Les mer om dette på www.ultima.no

← VÆR MED:
Operakorøvelse til
Powell Opera. Foto:
Margot Heurematte

UL
TI
MA
UL
TI
MA
TI
UL

TI
MA
UL
MA
MA
TI
UL
TI

MA
UL
TI
TI
UL
UL
MA
MA

Onsdag 09.09.

13.00	<u>Klokkespillkonsert</u> Oslo rådhus
	Rådhusklokkene spiller Ultima inn. Vegar Sandholt, klokkespill.
19.00	<u>al-khowarizmis</u> <u>mekaniske orkester</u> Folketeaterpassasjen
	Av Christian Blom. Produsert av Notam.
20.00	<u>Åpning og fest</u> Stratos
	BOA (Rolf Borch, Tanja Orning og Tora Augestad) spiller verker av Hanne Hukkelberg, Jenny Hval, Ole-Henrik Moe, Morten Qvenild og Susanne Sundfør. UP
	Trond Reinholdtsen: <i>Den norske opra</i> UP Operaorkester: asamisimasa med gjester.
	Jackson DJ set (fra Warp Records’ Jackson & His Computer Band)
	Aldersgrense: 20 år, leg.plikt. Pris: 150/100

Torsdag 10.09.

12.00	<u>Lunsjkonsert</u> Ny Musikk, Platous gate 18
	Ensemble Epoque (hardingfele og elektronikk) framfører verket <i>Fragile</i> .
	Unni Løvlid, sang/kveding <i>Morgonsalme fra Sogn</i> (etter Ragnar Vigdal) Lasse Thoresen: <i>La meg næres av skjønnhet</i> U. Løvlid: <i>Portrett</i>
	Fri entré. Produsert av Ny Musikk i samarbeid med Ultima og Folkelarm.
19.00	<u>Tett på</u> Rom for Dans
	Koreografi: Caroline Wahlström Nesse og Camilla Myhre. Musikalsk ansvarlige: Hild So- fie Taffjord og Anders Førisdal Produsert av Rom for Dans. Pris: 150/100
19.00	<u>al-khowarizmis</u> <u>mekaniske orkester</u> Oslo konserthus (foajeen)
	Se 09.09. Fri entré.
19.30	<u>Birtwistle i Oslo-</u> <u>filharmonien</u> Oslo konserthus
	Solist: Tine Thing Helseth Dirigent: Pierre-André Valade
	Henri Dutilleux: <i>Métaboles</i> Harrison Birtwistle: <i>Endless Parade</i> og <i>Night’s Black Bird</i> Igor Stravinskij: <i>Le Chant du Rossignol</i> Produsert av Oslo- filharmonien. Pris: 200/150
22.00	<u>Dausteg</u>

Kulturkirken Jakob

Tony Wilson og Are Mok- kelbost har satt sammen en klubbkveld inspirert av eks- perimentell metal og hip hop.
Artister: Mick Barr, Mount Kimbie og Tri-Function Million.
Pris: 150/100

Fredag 11.09.

18.00	<u>Samtale med Harrison</u> <u>Birtwistle</u> Akershus slottskirke
	Komponisten i samtale med Erling Sandmo, kjent fra «På sporet» i NRK P2. Fri entré.
19.00	<u>Semper Dowland</u> Akershus slottskirke
	Harrison Birtwistle: <i>26 Or- pheus Elegies</i> John Dowland/H. Birtwistle: <i>Semper Dowland, Semper Dolens</i>
	Medvirkende: Andrew Watts, kontratenor Melinda Maxwell, obo Helen Tunstall, harpe Cikada ensemble
	Produsert av Cikada og Ultima. Pris: 200/150

19.00	<u>Tett på</u> → se 10.09.
21.00	<u>Telegrams from the nose</u> Akershus slott, Olav Vs sal Ictus ensemble spiller:
	Kurt Schwitters: <i>Ursonate</i> William Kentridge/François Sarhan: <i>Telegrams from the Nose</i> Pris: 200/150

Lørdag 12.09.

12.30	<u>Trommefolkefest</u> Tullinløkka
12.30	Festivalstemning på Tullin- løkka med boder og salg av mat og drikke. Siste helgen for utstillingen Assume Vivid Astro Focus I Kunsthallen.
13.00	Omvisning I utstillingen.
13.30	Omvisning I utstillingen.
14.00	Bygdi: <i>Nytt verk</i> UP
14.30	<i>Drumming</i> av Steve Reich. Framføres av slagverksen semblene Sisu, Kroumata og Pinquins spiller Tone Elisabeth Braaten og Ebba Rydh, sang, og Morten Halle, piccolofløyte, medvirker også.
	Fri entré.
16.00	<u>Simon Steen-Andersen</u> Litteraturhuset
	Eivind Buene I samtale med den danske komponisten. Fri entré.
17.00	<u>Silje Marie Aker Johnsen</u> Litteraturhuset
	Medvirkende: Silje Marie Aker Johnsen, sopran Musikere fra Ensemble Neon Kenneth Karlsson, klaver Gunnhild Bjørnsgård, koreografi

Georges Aperghis: <i>Pub 2</i> Lene Grenager: <i>Garden Works</i> Simon Steen-Andersen: <i>Drownwords</i> UP Georges Aperghis: <i>Utdrag fra Cinq Calme-Plats</i> Wolfgang Rihm: <i>Hälfte des Lebens op 1 nr 3</i> og utdrag fra Hölderlin-gedichte: <i>Hälfte des Lebens nr 2</i> Harrison Birtwistle: <i>9 Settings of Lorine Niedecker</i> G. Aperghis: <i>Pub 1</i> Pris: 150/100

18.00 Tett på → se 10.09.

18.00	<u>Vandretur</u> Skar bussholdeplass i Maridalen
	Ta med telt, sovepose og alt du trenger til overnattingstur. Møt opp i Maridalen og få en guidet tur til vår utendørs konserthall. Komponisten bak verket <i>Fagervann 130909</i> , Knut Olaf Sunde, leder turen og forteller om prosessen bak. Verket spilles søndag morgen kl 06.30. Påmelding til turen: fagervann@ultima.no.
	Fri entré.

20.00	<u>When is a door not a door?</u> Litteraturhuset

Inter-inter-inter guider
publikum gjennom en kveld
med konserter i flere rom,
live bokbinding og
premiekonkurranser.
Asamisimasa spiller.

Øyvind Torvund: <i>Themes from Neon Forest Spaces</i> Carola Bauckholt: <i>Klarinettrio</i> David Helbich: <i>Vorspiel</i> Matthew Shlomowitz: <i>When is a door not a door?</i> Laurence Crane: <i>Nytt verk</i> UP Helmut Oehring: <i>Fragile Water</i> UP Manos Tsangaris: <i>Tafel</i> Christian Blom: al-khowariz- mis mekaniske orkester → se 09.09.

Produsert av Ny Musikk og Ultima Pris: 150/100

Søndag 13.09.

06.30	<u>Konsert i soloppgang</u> Fagervann i Maridalen
	Knut Olaf Sunde og Det norske Blåseensemble.
	K.O. Sunde: <i>Fagervann 130909</i> UP Johann Sebastian Bach: <i>Preludium I C-moll</i> (arr. Sunde) Giacinto Scelsi: <i>Tre Pezzi, 2. og 3. sats</i> (arr. Sunde)
	Fri entré.
	Buss fra Oslo Plaza med av- gang presis kl 04.30. Bindende påmelding til fagervann@ ultima.no innen torsdag 10.09.

13.00	<u>The Emotion Organ</u> Teknisk museum
	Amanda Steggell introduserer sitt orgel for alle sanser som kan oppleves i utstillingen Musikkmaskiner. Orgelet blir stående til 20. september. Produsert av Atelier

Nord og Ultima
Pris: Billett til Teknisk museum, kr 80/40. Åpningspass eller billett til Blårollinger gir fri entré til museet.

14.00	<u>Blårollinger</u> Teknisk museum

Admiral Radar og Señor
Sonar blander ornitologi,
kosmologi og science fiction
med psykedeliske lydland-
skaper. Passer for navigatører
og kommandanter i alle
aldre, særlig barn mellom tre
og sju år. Produsert av
Blårollinger.

Pris: 50. Billetten gir fri entré til Teknisk museum.

16.00	<u>David Helbich</u> Atriet, Kongens gate 4
	<i>New Music Demonstration</i> ved David Helbich fra Inter-inter-inter.

En gatedemonstrasjon for
alle som er interessert i nye
lydopplevelser og kunst-
neriske uttrykk i Norge i dag.
For mer informasjon, se
www.ultima.no eller kontakt
davidhelbich@gmail.com

19.00 Tett på, → se 10.09.

20.00	<u>Bach Measures</u> Kulturkirken Jakob

Dirigent:
Christian Eggen

Simon Steen-Andersen: <i>Chambered Music</i> H. Birtwistle: <i>Cortege</i> H. Birtwistle: <i>Bach Measures</i> Produsert av Oslo Sinfonietta.

Pris: 200/150

22.00	<u>Hildur Guðnadóttir</u> Akershus slott, Olav Vs sal

Stemningsfull kveldskonsert.
Cello og elektronikk.

Pris: 150/100

Mandag 14.09.

x	<u>Manual for the construc-</u> <u>tion of a sound as a</u> <u>device to elaborate</u> <u>social connection</u>

Lydkunstprosjekt som pågår
hele uka. Se → s. 20 for eget
program.

Produsert av Atelier Nord og
Ultima.

18.00	<u>The Powell Opera</u> Internasjonalen

Forfatteren og kunstneren
Franck Leibovicis opera for
uskolerte sangere basert på
talen Colin Powell holdt til
FNs sikkerhetsråd i 2003.

Vil du delta, → se s. 16 for
informasjon! I samarbeid med
Attåt forlag.
Pris: 150/100

19.15	<u>Samtale med Jennifer</u> <u>Walshe</u> Kulturkirken Jakob

Jennifer Walshei samtale med
Alwynne Pritchard, festivalsjef
for Borealis i Bergen.

Festivalpass

Åpningspass kr 700
09.09.-13.09.
Gir fri adgang til
alle arrangementer
i perioden. Dette
passet eller billett
til Blårollinger gir
fri entre til Teknisk
museum.

Valgdagspass kr 250
Mandag 14.09.
Gir fri adgang til alle
arrangementer
denne dagen.

Dagspass kr 250
Tirsdag 15.09.
Gir fri adgang til alle
arrangementer
denne dagen.

Dagspass kr 250
Onsdag 16.09.
Gir fri adgang til
alle arangementer
denne dagen.

Avslutningspass kr 600
17.09.-19.09.
Fri adgang til alle
arrangementer fra
torsdag 17.09. til
lørdag 19.09.

Klippekort: 5 for 500
Fem valgfrie arrangement-
er til 500 kr.
NB: Kan kun kjøpes i
døra på spille-
stedene! Ikke
tilgjengelig via
Billettservice.

Enkeltkonserter

Se oppføring under hvert
arrangement. Førstnevnte
pris er fullpris, sistnevnte er
rabatt for studenter, hon-
nør og arbeidsledige.

Rabattordninger

Alle arrangementer
på NMH er gratis for
skolens studenter.
Alle arrangementer er gra-
tis for ledsagere mot fram-
visning av ledsagerbevis.

Billett kjøp

Kjøp pass og billetter
(ikke klippekort) på
billettservice.no og skriv
dem ut hjemme.
Billetter kan også kjøpes i
døra på alle spille-steder.
Vi tar kort!

Billetter selges også på

Narvesen og 7-eleven.
Telefonbestilling hos
Billett-service: 815 33 133.

Grupper

For større grupper, kontakt
oss for spesialtilbud og rab-
atter på billetter@ultima.no
eller ring 22 40 18 90.

NB!
Vi tar forbehold om at
arrangementer kan bli
utsolgt. For å være sikret
plass med pass/klippekort,
anbefaler vi å møte opp i
god tid.

Pris: 200/150

20.00 **XXX Live Nude Girls**
Kulturkirken Jakob

Jennifer Walshes mario-netteopera for Barbie-dukke. Framføres av det britiske ensemblet Apartment House. Pris: 200/150

22.00 **Valgvake**
Internasjonalen

Partiparty med lydkunst, live-reportere fra partienes valgvaker, modulerte valg-sendinger, foredrag, mote-show, husband m.m. Les mer på s. 21.

Produsert av Jazzmontør, Blå, Studio Palegolas og Ultima.

Aldersgrense: 20 år (leg.plikt)
Pris: 100

Tirsdag 15.09.

18.00 **Rrrrrrr**
Norges musikkhøgskole, Lindemansalen

Musikkhøgskolens kammerkor og Musikkhøgs-kolens slagverkensemble

Solister: Kjell Tore Innervik og Heming Valebjørg
Dirigent: James Wood

Mauricio Kagel: *Rrrrrrr... for kor og klaver* og *Rrrrrr... for seks slagverksduoer*
J. Wood: Rogosanti. *Elanga N'Kake singing to his craft* og *Village burial with fire*

Pris: 150/100

20.00 **Mauricio K**
Norges musikkhøgskole, Levinsalen

Cinnober teater fra Göteborg med en helt ny forestilling. Det blir musikk, galskap og maktkamp i seks verker av Mauricio Kagel.

Pris: 150/100

22.00 **Galleri Rekord**
Gamle Logen

Relansering av kunstnerdrevet nomadegalleri ved Thora Dolven Balke og Eirin Støen. Kveldens gjester:

Baktruppen Light Metal Band
Ann Cathrin November Høibo (installasjon/skulptur)
Urban Tribe (street/hip hop-dans)
Kjetil Berge (musikk fra Sør-Aserbadjan)

DJs: Kyrre Bjørkås og Silja Espolin Johnson

Pris: 100

Onsdag 16.09.

12.30 **Debatt: Fildeling og opphavsrett**
Teknisk museum

Debatt om fildeling og opphavsett med blant andre komponisten Knut Olaf Sunde i panelet (flere navn kommer). Innledning ved Dag Andreasen, Teknisk museum.

Fri entré.

13.00 **Klokkespillkonsert**
Oslo rådhus

Vegar Sandholt, klokkespill.

18.00 **Håkon Stene, perkusjon**
Atriet, Kongens gate K4

Ellen Ugelvik/Christian Wallumrød, klaver
Anders Førisdal, el.gitar
Tanja Orning, cello

Laurence Crane: *miniatyr* UP
Eivind Buene: *miniatyr* UP
Magne Hegdal: *tersett (five out of six possible postludes)*
Christian Wallumrød: *miniatyr* UP
Bryn Harrison: *five miniatures in three parts*
Simon Steen-Andersen: *Pretty Sound (Up & Down)* UP
L. Crane: *for claire edwardes*
Erik Dæhlin: *On Taps* (2009) UP

Pris: 150/100

19.00 **Samtale:**
Michael Finnissy
Gamle Logen

Komponisten i samtale med Alwynne Pritchard.

Fri entré.

20.00 **Griegs ufullendte**
Gamle Logen

Michael Finnissy har fullført Edvard Griegs påbegynte klaverkvintett. Framføres av Cikada strykekvartett og Michael Finnissy, klaver.

E. Grieg/M. Finnissy: *Klaverkvintett*
M. Finnissy: *Grieg Quintettsatz*

Pris: 150/100

22.00 **Ensemble Neon**
Gamle Logen

Nytt ensemble lanseres under Ultima med fire urframføring-er av fire norske komponister.

Erik Dæhlin: *Disparate Scenes* UP
Jørgen Karlstrøm: *Nytt verk* UP
Julian Skar: *Arie* UP
Jan Martin Smørdal: *Awe* UP

I samarbeid med Ny Musikk's komponistgruppe
Pris: 150/100

Torsdag 17.09.

17.00 **Stiløvingar**
Litteraturhuset

Ragnar Hovland om sin oversettelse av Raymond Queneaus *Exercises du style*.

17.30 **Textfukkers**
Litteraturhuset

Kunstteori slik du aldri har hørt den før.
Pris: 150/100 for begge arrangementene.

19.00 **Time Travel at the British Museum**
Litteraturhuset

John Lely, komponist og utøver.

Desk bells
The harmonics of real strings

All about the piano
Second Symphony

Delta i *Second Symphony!*
→ Se s. 16.
Pris: 150/100

20.00 **Voices Silenced & Voiced**
Litteraturhuset

Foredrag og konsert ved Nicholas Bullen. UP
Pris: 150/100

22.00 **Poing ti år**
Litteraturhuset

Gjester: Jon Øystein Flink oh Ragnar Hovland.

Bodil Furu (f. 1976), video: *Poing on Poing* UP
Bendik Hagerup (f. 1976): *Stykke for Poing nr 2* UP
Zakarias Nikolai Øverli (f. 2000): *Råkk Blus* UP og *Po-ing omvendt jul* UP
Herman Vogt (f. 1976): *In una rete di linee che s'allanciano* UP
Aki Asgeirsson (f. 1975): *312°* UP
Ignas Krunglevicius (f. 1979): *Death Tape* UP

Pris: 150/100

Fredag 18.09.

18.00 **Trondheimsolistene**
Kulturkirken Jakob

Erlend Skomsvoll, klaver

Arne Nordheim: *Nachruf*

Nils Henrik Asheim: *Chase*

Erlend Skomsvoll: *A Composers Diary While Writing His First Piano Concerto* UP

Utdeling av Arne Nordheims komponistpris. I samarbeid med Kirke- og kulturdepartementet.

Verk av prisvinneren.

Pris: 200/150

18.00 **Wet Sounds**
Tøyenbadet

Verdens eneste lydgalleri under vann besøker Oslo. Produsert i samarbeid med Notam og Wet Sounds. Varighet: 18.00-21.00.

Fri entré. Del av Kulturnatt.

19.00 **Tett på** → se 10.09.

20.00 **Solmund Nystabakk, gitar**
Atriet i Kongens gate 4

Aldo Clementi: *Dodici variazioni*
Simon Steen-Andersen: *inside-outside-in*
Maurizio Pisati: *Utdrag fra Sette studi per chitarra*
Salvatore Sciarrino: *L'Addio a Trachis II* Arr: M.Pisati
Luciano Berio: *Sequenza XI*

Fri entré. Del av Kulturnatt.

21.00 **Da=Nå.**
Ni omskrivninger av fortiden
Norges musikkhøgskole, Lindemansalen

Arnold Schönberg: *Sechs kleine Klavierstücke op 19*
Hans Abrahamsen: *4 pieces from Sechs kleine Klavier-stücke*
Improvisasjoner over *Sechs kleine Klavierstücke*
Seks komposisjonsstudenter: *Blikk på Sechs kleine Klavier-stücke*
Hans Zender: *Schumann-Phantasie for large orchestra*

Les mer om artister og arrangementer på www.ultima.no

For full english programme, articles and artist bios, go to www.ultima.no

Forkortelser
UP: Urpremiere

Medvirkende:
Musikkhøgskolens symfo-niorkester, Einar Henning Smebye (klaver), Jonas Cam-bien (klaver/improvisasjoner), Morten Wensberg (dirigent), Susanne Øglænd (iscen-esettelse). Komponister fra Norges musikkhøgskole og Högskolan för scen och musik i Göteborg: Ivan Olsen, Martin Skafte, Johann Svensson, Martin Ødegaard og Steinar Yggeseeth. Kuratorer: Henrik Hellstenius, Kjell Tore Innervik og Ole Lützow-Holm.

Fri entré.
Del av Kulturnatt.

Lørdag 19.09.

14.00 **Sex Tags-plateslipp**
Filter musikk, Skippergata 33

Sex Tags Mania vil utgi sin 18. plate som del av Ultima-festivalen. Se avis nr 4 for mer informasjon.

15.00 **Prometeo-kvartetten**
Slottskapellet, Det kongelige slott

John Cage: *String quartet in four parts*
Giacinto Scelsi: *Quartetto n.3*
Gyorgy Kurtag: *Momenti musicali*
Salvatore Sciarrino: *Quartetto n.8*

Verket *Quartetto n.8* er bestilt av Aldeburgh Festival, Societa' del Quartetto Milano, Maerz-musik/Berliner Festspiele og Ultima.

Pris: 200/150

18.00 **Tett på** → se 10.09.

18.00 **Frem- og tilbakeblikk**
Posthallen

Avslutning av årets Ultima i samarbeid med Oslo Domkor, Henie Onstad kunstsenter m.fl.

Klassisk musikk og andre overraskelser.

→ Se s. 24 for mer informasjon.

Pris: 200/150

Manual for the construction of
a sound as a device to elaborate
social connection

Mandag 14.09.09	som vil være bevege- lige.
Bike Circuit - workshop av Kristina Lindström og Åsa Ståhl	Reality Soundtrack bevegelig lydintervens- jon i offentlig rom, Tao G. Vrhovec Sambolec Thorvald Meyersgt 61 kl. 18.40 - 20.00
Deichmanske bibliotek, Olav Ryes pl., Grünerløkka kl. 18.00 Informasjonsmøte.	Den offentlige lyd- intervensjonen Reality Soundtrack begynner 17.09.2009 kl. 19.0 og vil fortsette gjen- nom Oslo sentrum. Deltakere vil få utdelt en radiomottaker og et intervensjonskart i Thorvald Meyersgt. 61 kl. 18.40, og delt inn i grupper som føl- gerkartet. Påmelding innen 12. september: office@ateliernord. no med tema «Reality Soundtrack partici- pant».
Hum of the tram - Soundtrack 137 – lydevent av Siri Aus- teen Olav Ryes plass, trikke holdeplassen kl. 19.30	Fredag 18.09.09
Siri Austeen inviterer til trikketur gjennom Oslo hvor et mangfold av ly- dkilder er forsterket og presentert live. Avgang fra Olav Ryes plass, Grünerløkka: 19.30 videre til Jernbanetor- get 19.37, Aker Brygge 19.43, Majorstua 19.53, Stortorvet 20.10, Olav Ryes plass 20.18.	Virtual Mirror – Sound - workshop av Tao G. Vrhovec Sambolec Giving space a voice. Deichmanske bibliotek, Grunerløkka kl. 12.00 -16.00
Tirsdag 15.09.09	Diary of a Stranger - performativ opplesing og presentasjon av Brandon LaBelle (US) Thorvald Meyersgt. 61 kl. 18.00 Prosjektet utforsker den sos- iale figuren «den frem- mede» som en måte å engasjere Oslo.
Bike Circuit - workshop av Kristina Lindström and Åsa Ståhl Deichmanske bibliotek, Grünerløkka kl. 18.00 Sykkelturen begynner, og alle deltakere vil ha opptaksutstyr for å ta opp installasjonsmate- riale. Påmelding innen 10. september til: info@misplay.se	Reality Soundtrack – presentasjon av Tao G. Vrhovec Sambolec Thorvald Meyersgt. 61 kl. 20.00
Onsdag 16.09.09	Lørdag 19.09.09
Noise and the Imagina- tion - paneldebatt med Mike Harding (UK), Jana Winderen (N) og Ole Anton Engen (N). Deichmanske bibliotek, Grünerløkka kl. 18.00 Paneldeltakere vil diskutere støy i det moderne urbane og naturlige miljøet.	Virtual Mirror – Sound – lydevent av Tao G. Vrhovec Sambolec Giving space a voice Deichmanske bibliotek, Grunerløkka kl. 13.00 -14.00
Blind Field Recordings – performance Deichmanske bibliotek, Grünerløkka kl.19.30 Performance av nye lydopptak Jana Wind- eren har gjort av fisk i Bjørnvika, flaggermus ved Østensjøvannet og av frekvenser i Oslo vi ikke hører.	Virtual Mirror - Sound er en arkitektonisk lydinstallasjon/inter- vensjon som lytter til bakgrunnslyden av et ytre rom, analyserer den og prøver å imit- ere og redigere lyden tilbake til rommet. Påmelding: office@ ateliernord.no med tema «Virtual Mirror workshop». Få plasser!
Torsdag 17.09.09	Hum of the tram - Soundtrack 137 - presentasjon av Siri Austeen Thorvald Mey- ersgate 61 kl. 14.30
Virtual Mirror – Sound - workshop av Tao G. V. Sambolec Giving space a voice Deichmanske bibliotek, Grünerløkka kl. 12.00 -16.00 Workshopen om realisering av Virtual Mirror - Sound som performativ utstilling. Påmelding innen 10. september til: office@ ateliernord.no	
Bike Circuit - installa- sjon and presentasjon av Kristina Lindström and Åsa StåhlDeich- manske bibliotek, Grünerløkka kl. 17.00 Alle opptakene gjort under sykkelturen vil bli sendt på radioer,	

Seminarer og workshops

Torsdag 10.09.	samkvem.
15.00	Seminar i regi av Nor- ske Scenekunst- produsenter, Ny Musikk og Proscen. Påmelding innen 7.september til inga@proscen.no
Mesterklasse med James Wood for slagverk, Norges musikkhøgskole Det store slagverkrom- met.	Mer informasjon: www.proscen.no
Gratis adgang. Påmelding til kjell.tore. innervik@nmh.no.	Onsdag 16.09.
Fredag 11.09.	10.00
11.00	Workshop: Hyperimprovisasjon, → se 15.09. Varer til kl 17.00.
Mesterklasse, Norges Musikkhøgskole Med Harrison Birtwis- tle. Nye kantina	Torsdag 17.09.
Gratis adgang. Påmelding til peter. tornquist@nmh.no.	10.00
Fredag 11.-fredag 18.09.	Workshop: Hyper- improvisasjon, se 15.09. Generalprøve før kon- serten. Varer til kl 13.00.
Drivhuset, Teknisk Museum. Pedagogiske verksteder med skolek- lasser. Hele uka.	16.00
Kun for påmeldte skoleklasser.	Hyperimprovisasjon, Norges musikkhøgs- kole
Mandag 14.09.	Konsert i forbindelse med workshopen. Fri entre.
15.00	
Mesterklasse for kom- ponister med James Wood Norges musikkhøgs- kole Nye kantina. Gratis adgang. Påmelding til peter. tornquist@nmh.no.	
Tirsdag 15.09.	
10.00	
Workshop: Hyperinstrumenter, Norges Musikkhøgs- kole	
Individuelle musikalske og muntlige presentas- joner, jam sessions og avsluttende konsert. Medvirkende: Cléo Palacio-Quintin, Øyvind Brandtsegg, Peter Tornquist, Hans Tam- men, Jan Schärcher, Alex Gunia, Bjørnar Habbestad, Tanja Orning, Natasja Barrett, Kjell Tore Innervik og Alexander Refsum Jensenius.	
Varer til kl 16.00.	
Gratis adgang. Påmeld- ing til victoria.john- son@nmh.no	
Workshopen er støttet av Notam og BEK.	
14.00	
Seminar: Prodsen- trollen Chateau Neuf, Lillesalen Hva kan produsenter bruke festivaler til? Møt produsentkollegaer fra hele det utøvende scenekunstfeltet for faglig påfyll og sosialt	

Spillesteder

Stratos	Internasjonalen
Youngstorget 2B	Youngstorget 2
Trikk 11, 12, 13 og 17 til Brugata Buss 31, 34 og 54 til Brugata. Alle T-baner til Jernban- etorget	Trikk 11, 12, 13 og 17 til Brugata Buss 31, 34 og 54 til Brugata Alle T-baner til Jernbane- torget
Oslo rådhus	Gamle Logen
Fridtjof Nansens plass 5	Grev Wedels plass 2
Trikk 12 til Rådhusplassen	Buss 60 til Bankplassen Trikk 12 til Rådhus- plassen
Oslo konserthus	Atriet
Munkedamsveien 14	Kongens gate 4
Alle T-baner til Nationalthattret (utgang Ruseløkkveien)	Buss 60 til Bankplassen Buss 30, 31, 54, 81 eller trikk 12, 13 og 19 til Kongens gate Alle T-baner til Stortinget
Kulturkirken Jakob	Slottskapellet
Hausmannsgate 14	Henrik Ibsens gt 1
Trikk 11, 12, 13, 17 Buss 30 og 31 til Haus- mann gate, eller buss 34 og 54 til Jakob Kirke	Trikk 13, 19 og buss 30, 31 til Slottsparken
Rom for Dans	Tøyenbadet
Marstrandgata 8	Helgesens gate 90
T-bane 5 eller trikk 17 til Carl Berner Buss 20 og 21 til Københavgata	Alle T-baner til Tøyen Buss 20 til Helgesens gate
Norges Musikkhøgskole	Ny Musikk
Slemdalsveien 11	Platous gate 18
Alle T-baner og trikk 11, 12 og 19 til Majorstuen	Alle T-baner til Grøn- land. Buss 37 til Tøyen- gata eller 60 til Busste- rminalen Trikk 18 og 19 til Bussterminalen
Akershus slott slottskirke	Deichmanske bibliotek
Bygning 2, Akershus festning	Schous plass
Buss 60 til Bankplassen Trikk 12 til Rådhusplassen	Trikk 11, 12 og 13 til Schous plass. Samme transportmuligheter til Thorvald Meyers gate 61.
Tullinløkka/ Nasjonalmuseet	Posthallen
Kristian Augusts gate 3, 0164	Prinsens gate 8
Kristian Augusts gt. 3, Trikk 11, 17 og 18 til Tullinløkka	Alle t-baner til Stortin- get. Trikk 12, 13 og 19 eller buss 60 til Kon- gens gate.
Litteraturhuset	
Wergelandsveien 29	
Trikk 11, 17 og 18 til Welhavens gate	
Fagervann, Maridalen	
Buss 51 fra Nydalen til Skar T-bane 4, 5 og 6 til Nydalen	
Teknisk Museum	
Kjelsåsveien 143	
Trikk 12 til Kjelsås Buss 25, 54 og tog 300 til Kjelsås Stasjon	

Om å danse tett på

Koreografene Camilla Myhre og Caroline Wahlstrøm Nesse er kjent for å sidestille danserne, uavhengig av alder. Det er de nære møtene mellom mennesker som teller.

AV INGRID SANDE LARSEN

– Det du ser på bildet, foregår helt i begynnelsen av forestillingen. Jesper spiller en gammel Metallica-låt, sier Camilla Myhre. Sammen med Caroline Wahlstrøm Nesse har hun koreografert Tett på, som har premiere 10. september på Rom For Dans.

Selv om Jesper Søntvedt med gitaren bare er 13 år gammel og danseren Anna Kirsebom Lanto er 14, har koreografene bevisst valgt å ikke legge vekt på at utøverne er i ulike aldersgrupper. Det er møtene mellom mennesker, å se menneskene som de er, og som likes-tilte, som er det vesentlige. Dette har blitt noe av et varemerke for duoen. Scenografien reduserer salen i Rom For Dans fra 16 til tre-fire meters dybde for å understreke nærheten mellom de medvirkende.

– Tett på dreier seg om en rekke situasjoner og møter mellom mennesker. I begynnelsen er relasjonene mellom menneskene enkle og fysiske, men etter hvert utvikler de seg til mer teatrale situasjoner. De kan spille på både nærhet og distanse, forklarer Myhre.

Musikerne og deres egenkomponerte musikk er en integrert del av forestillingen. I tillegg til Jesper Søntvedt trakterer Anders Førisdal også gitaren,

mens Hild Sofie Tafjord spiller horn og elektronikk.

– Musikken er utformet på gulvet underveis i prosessen, hele tiden i samspill med forestillingen for øvrig. Det er ikke noe musikk som er komponert på forhånd i et helt annet rom, som så er tatt med inn i teatret, forteller Myhre videre.

Danseforestillingen er en videreføring av Prosjekt Isadora, som pågikk i perioden 2006 til 2008 og hvor Myhre og Wahlstrøm Nesse var kunstneriske ledere. I prosjektet utviklet barn og unge i alderen 4-16 år små koreografier sammen med voksne utøvere.

Modulert valgwake

På Internasjonalen på Youngstorget, det politiske hjertet av Oslo, kan du oppleve en valgwake helt utenom det vanlige.

I stedet for å kaste peanøtter på tven hjemme i stua, er det bare å komme på

Internasjonalen for å lære, leke, oppleve, sanse og danse.

En rekke kunstnere vil bruke elementer (lyd, bilde, sitater, saker) fra valgkampen og valgsendingene til Nrk og TV2 til å lage nyskapende musikk og kunstnerisk innhold med politisk skråblikk og multimedial lek. Blandingen mellom improvisasjon, forberedte bestillingsverk og et bredt musikalsk, tverrpolitisk og faglig uttrykk vil prege kvelden. Her er det rom for alle uansett partipolitisk tilhørighet og kunstneriske preferanser. En folkefest, rett og slett!

Asylpolitikk som world music

Klubbheltene Ost & Kjex (alias Tore Jazztobakk og Hi Fi Haavik) tar for seg «Miljøvern og oljeboring». Saksofonisten og vinneren av vårens Modulert Grand Prix, Håkon Kornstad, har sett nærmere på «Helsepolitikk og eldreomsorg».

Center of the Universe aka Sisyfus bruker sin sedvanlige skrudde world music med elektronikainnslag på temaet «Asylpolitikk». «Fordelingssamfunnet/skattepolitikk» tar støymusikstorhetene Sten Ove Toft & Stian Westerhus seg av, mens området «Skolepolitikk» dekkes av den allsidige komponisten Julian Skar, som også har laget musikkteater for barn.

Som seg hør og bør på en så lang aften, trenger man noen til å binde sammen og knyte opp og igjen arrangementet. Bagdiggaz er et konseptuelt orkester preget av improvisasjon, impulsivitet, fortellerteknikk og livsglede. Bagdiggaz spiller sanger og kontentum basert på publikums input og respons.

Eggen om trynefaktoren

En valgwake uten meningsfylt innhold og evne til refleksjon, perspektivering og faglig tyngde er det ingen som liker. Heldigvis har vi tenkt på det for deg ved å hooke opp forfatter, journalist og musiker Torgrim Eggen. Få kan mer om maktspillet og mediesirkuset i kulisene av det norske valget enn nettopp Torgrim. På valgwake vil han lese utdrag fra og fortelle om prosessen når han arbeidet med boka Trynefaktoren.

Rundt omkring i Oslo og i området rundt Youngstorget vil det være utallige valgwake med gleder, skuffelser og positivisme og negativitet. Som seg hør og bør har vi egne reportere som vil rapportere med kulturpolitisk skråblikk fra de forskjellige arenaene. Hvem, hva og når vil annonseres etterhvert.

Til å modulere tv-bildene, lage grafikk, flyers og effekter samt å kuratere det audiovisuelle uttrykket har multikunstneren Palegolas fått frie tøyler.

← Tett på spilles 10., 11., 13. og 18. september kl 19 og 12., 19. og 20. september kl 18 på Rom for Dans.

← TETT PÅ: Jesper Søntvedt (t.v.), den 13 år gamle gitaristen spiller for Erik Rulin (danser) og Anna Kirsebom Lanto (blir løftet). Foto: Rune Kongsro

← VALGVAKE: Ost & Kjex, Tore «Jazztobakk» Gjedrem og Petter Haavik, tar pause i plateinnspilling og stiller med nytt verk om temaet «Miljøvern og oljeboring».

→ Les Les mer på www.underskog.no og www.ultima.no!

Utdrag: Stiløvingar

Ragnar Hovland har oversatt Raymond Queneaus *Stiløvingar*, som kom ut på Pax Forlag i 1996. Boka er utsolgt fra forlaget, men du kan muligens sikre deg et eks av boka på salg hos Tronsmo ved Tullinløkka. Som en ekstraservice bringer vi her noen av stiløvelsene til Queneau i Hovlands nynorske språkdrakt, gjengitt med velvillig tillatelse fra Pax forlag og Hovland selv.

Notat

S-bussen i rushtida. Ein fyr på rundt 26, filthatt med snor i staden for hatteband, altfor lang hals, som om nokon skulle ha dradd i den. Folk går av. Fyren det er snakk om irritererr seg over ein side mann. Han skuldar han for å støyte borti han kvar gong nokon går forbi. Ein sutrande tone som skal verke hissig. Då han får auge på ein ledig plass, kastar han seg over den.

To timar seinare møter eg han på Cour de Rome, framfor Saint-Lazare-stasjonen. Han er saman med ein kamera som seier: «Du burde få sydd på ein ekstra knapp i frakken din.» Han viser han kor (i halsen) og kvifor.

Litoter

Vi var nokre som reiste saman. Ein ung mann, som ikkje så altfor oppvakt ut, snakka litt med ein mann ved sida av seg, så gjekk han og sette seg. To timar seinare møtte eg han på ny, han var saman med ein kompis og prata om klesplagg.

Ordsamansetning

Eg platt-buss-formerte meg folkesamanpressa på ein parisio-middagsk tidstad og nabofiserte med ein ekkel snorrundthattisk langhals. Som sa til en eller annonym: «De seruttilåskubbar meg.» Etter denne utløysinga ledigplasserte han seg grådig. Ved ein seinare romtemporalitet såg eg han att der han var Saint-Lazare-stasjonert saman med ein X som sa ti lhan: du burde knappesupplementere frakken din. Og så kviforklarte han saka.

Pressemelding

I den nye romanen sin har den kjende forfattere C, som alt har gitt oss så mange meisterverk, sett seg føre, men den eleganse som er så typisk for han, å setje i scene berre klart teikna personar som handlar i ein atmosfære som er gjenkjenneleg for alle, små som

store. Intrigen er såleis spunnen rundt møtet i ein buss mellom hovudpersonen i denne forteljinga og ein noko gåtefull person som kjem i krangel med førstnemnde. I siste kapittel ser vi dette mystiske individet lytte med største aktsemd til råd frå ein venn som er i ekspert på det mondene. Det heile gjer et sjarmerande inntrykk, og forfattaran X har vore uvanleg heldig med framstillinga av dette.

Apostrof

Å, fyllepenn med platinaspiss, måtte ditt raske og ustoppelege løp over papiret med silkemjuk bakside skrive ned dei alfabetiske teikn som overfører til menn med glitrande briller den narsistiske forteljinga om eit dobbelt møte av bussilistisk årsak. Mine draumars stolte gangar, mine litterære bedrifters trufaste kamel, smekre fontene av talde, vogne og utvalde ord, beskriv dei leksikografiske og syntaktiske kurvar som grafisk formar den verdilause og latterlege historia om bedriftene til den eunge mannen som ein dag tok S-bussen utan å ane at han skulle bli den udødelege helten i mitt møysommelege arbeid som forfattar. Langhalsa spirrevipp under ein hatt omgitt av ei fletta snor, rasande, knurrande og feige kjøter som, idet du trakk deg frå kampen, og gjekk for å plassere bakdelen din som alt hadde hausta så mange spark, på ein hard trebenk, ante du noko om denne retoriske lagnaden då du framfor Saint-Lazare-stasjonen lydde med oppglødde øyre til skreddarråda frå ein person som var inspirert av den øvste knappen i frakken din?

Synkopar

E gjkk pån buss fullafolk. E merk tin ung mann men halsomn sjiraff å attmbandrundt. Han issa seg opp ovn annapsjer å skldan for å km bortian. Så settan se pån led plass.

D eg komtbak sam veg sågan på Courome dån fekk råd s jaldtn knapp.

Auditivt

Burande og smellande kom S-bussen kvinande inn langs det stille fortauet. Trombonen til sola spelte middagstimen i b-moll. Fotgjengarane, skrikande sekkepiper, ropte numra sine. Nokre av dei steig ein halvtone, noko som var nok til å føre dei mot Porte Champerret med dei syngande arkadane. Mellom dei pesande utvalde var det eit klarinetttrøyr som diverse ulykker med tida hadde gitt menneskeform og ein

hattemakars perversitet slik at han på pauka bar eit instrument som likna ein gitar som hadde fletta strengene sine for å lage eit belte av dei. Brått, midt i mollakkordane frå føretaksame passasjerar og samtykkande passasjeriner og dei brekande tremoloar frå den rovgriske konduktøren bryt det ut ein burlesk kakofoni der raseriet frå kontrabassen blandar seg med irritasjonen frå trompeten og fagottens redsle.

Deretter, etter sukk, stille pause og dobbelpause, bryt den triumferande melodien fram frå ein knapp i ferd med å gå ein oktav opp.

Bake Snakkvendt

Ein mag rundt diddagstid på den bassre flattpormen på ein buk, måg eg sann med faltor lang hals og ein matt hed ei snetta flor rundt. Vrått brender fenne dyren seg mot ein tidemann som srakkar han tå pærne. Steretter dyrta han mot ein pledig lass.

To simar teinare håg en san att samfor Fraint-Satzare-lasjonen i merd fed å rytte til låd draå ein dandy.

Interjeksjonar

Psst! høh! ah! åh! hm! ah! uff! hæl! hå! åh! pøh! puff! oi! hoi! ai! æh! hæl! hø! pøss!

hå! æh! pøh!! åh! hø! vel!

Hva:
Stiløvingar og
Textfukkers

Utøvere:
Ragnar Hovland

Hvor:
Litteraturhuset

Når:
Torsdag 17.09. kl 20.00

Liker du dette,
liker du kanskje:

Voices Silenced
and Voiced
Litteraturhuset
17.09. kl 21.00
(→ se avis nr 3 fra
15.09.)

FORFATTER OG OVERSETTER: Ragnar Hovland har
oversatt tekster av Raymond Queneau. Foto:
Rune Kongsro

Ut på tur

Vil du være med på en unik musikk- og naturopplevelse? Stå opp fryktelig tidlig søndagsmorgenen 13. september. Eller bli med kvelden før og få en guidet tur av komponisten selv.

Knut Olaf Sunde har søndag 13. september Oslo-premiere på verket *Fagervann 130909*. Både i sommer og i 2007 har hans verker i Molladalen i Sunnmørsalpene vakt interesse blant så vel pressen som turgåere og musikkentusiaster.

Klokka 06.30 får vi høre *Fagervann 130909*, som er skrevet spesielt til omgivelsene og framfører av sju blåsere fra Det norske blåsesensemble. I tillegg framføres verker av Johann Sebastian Bach og Giacinto Scelsi i Sundes arrangement.

Buss til marka

Det tar ca 45 minutter å gå fra parkeringsplassen på Skar i Maridalen langs blåmerket sti. Kollektivtransporten har ennå ikke begynt å gå på disse kanter en tidlig søndag morgen. Derfor setter Ultima opp transport fra Oslo sentrum kl 04.30 presis. Det blir avgang fra bussholdeplassen utenfor Plaza hotell, like ved Ultimas partnerhotell Scandic Byporten. Meld deg på til fagervann@ultima.no eller ring 22 40 18 90!

Kvelden før morgenen

Orker du ikke stå opp tidlig til *Fagervann 130909*? Vil du ha en markatur utenom det vanlige? Ta med telt og sovepose, og allt du trenger til overnattingstur. Møt opp i Maridalen og la komponist Knut Olaf Sunde vise veien til vår utendørs konserthall ved Fagervann. Underveis vil han fortelle om verket og de akustiske forholdene.

Turen starter fra Skar bussholdeplass i Maridalen kl 18.00 lørdag 12. september. Meld deg også her på til fagervann@ultima.no eller ring 22 40 18 90 hvis du har spørsmål!

Se også www.ultima.no for mer informasjon om stykket og komponisten.

FAGERVANN.
Her blir det morgenkonsert.
Foto: Knut Olaf Sunde

Frem og tilbakeblikk

Posthallen, Prinsensgate 8
Kl 18.00

Benedict Masons bestillingsverk som skulle være festivalens avslutning, ble dessverre ikke levert i tide, og må derfor utgå.

Men fortvil ikke! I samarbeid med Oslo Domkor og Henie Onstad Kunstsenter blir Ultimas avslutning en helt ekstraordinær konsert der tre av kunstnerne fra festivalen har plukket ut korverk fra musikkhistorien.

Komponist Lene Grenager

Olivier Messiaen:
O Sacrum Convivium
Anton Bruckner:
Locus iste
Carlo Gesualdo:
Madrigali libro sesto (nr 13 og 14)
Guillaume de Machaut:
Ma fin est mon commencement

Komponist Magne Hegdal

Josquin de Prez:
Missa L'homme armé sexti toni
Agnus Dei
Wolfgang Amadeus Mozart:
O du eselhafter Martin
Bona nox
CPE Bach: *Bitten* (motett)

Forfatter Jon Øystein Flink

William Byrd:
Ave Verum Corpus
Palestrina:
Stabat Mater
Schubert:
Zum Sanctus fra
Deutsche Messe

Henie Onstad Kunstsenter byr på en musikalsk overraskelse. Mer om konserten i neste nummer!

Utfordrerne

Baktruppen Light Metal Band har gjort stor lykke verden over (på bildet er de i Hanoi i Vietnam) med sin lettmetallmusikk, hovedsakelig på aluminium. Under Ultima er de hovedattraksjonen på Galleri Rekords kveld i Gamle Logen tirsdag 15. september. Nå kommer for første gang en bok som dokumenterer denne performancegruppen.

Performance Art by Baktruppen dokumenterer arbeidet til gruppen helt siden det ble etablert som kunstnerkollektiv i 1986. Et knippe tekster av teaterfolk og akademikere tar for seg Baktruppens 23 år med utfordring av tradisjon, teknikk og normative estetiske kvalitetskriterier. Boka lanseres 11. september og kommer ut på Kontur forlag. Redaktører er Knut Ove Arntzen og Camilla Eeg-Tverbakk.

Hva:
Konsert i soloppgang

Utøvere:
Det norske blåsesensemble og Knut Olaf Sunde

Hvor:
Fagervann, Maridalen

Når:
Søndag 13.09. kl 06.30

Liker du dette,
liker du kanskje:

Emotion Organ
Teknisk Museum
13.09. kl 13.00
(→ s. 12)

–Gode nyheter, kjære: Meta Tron spiller i kveld!

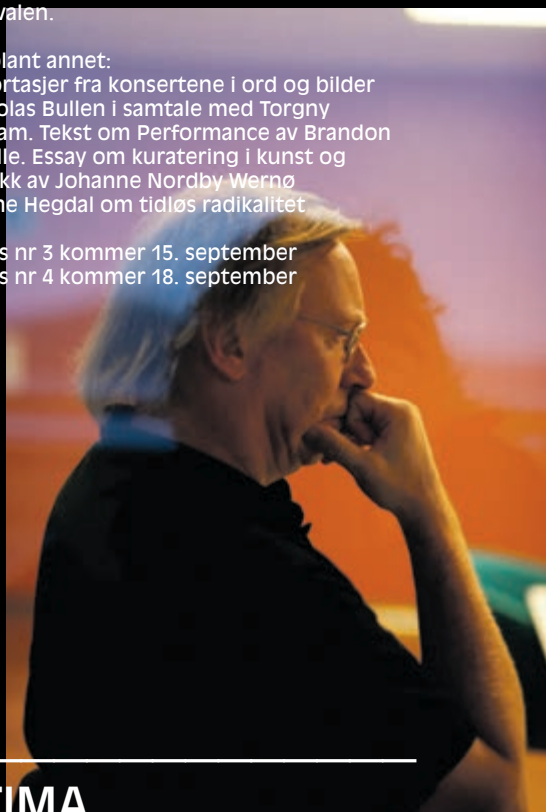
Ferskvare!

Les Ultimas egne aviser gjennom hele festivalen.

Les blant annet:

Reportasjer fra konsertene i ord og bilder
Nicholas Bullen i samtale med Torgny
Amdam. Tekst om Performance av Brandon
LaBelle. Essay om kuratering i kunst og
musikk av Johanne Nordby Wernø
Magne Hegdal om tidløs radikalitet

- Avis nr 3 kommer 15. september
- Avis nr 4 kommer 18. september

ULTIMA
Oslo Contemporary
Music Festival

Christian Eggen
Foto: Rune Kongsro
Textfukkers
Foto: Rune Kongsro

Annonserer?
Kontakt oss:
annonse@ultima.no
Telefon 22 40 18 90

13.09
**Music.
Machine.
Human.**

(→ p. 14)

09.09
**Single Format
in New clothes**

(→ p. 4)

13.09
**Telegrams
from the Nose**

(→ p. 8)

13.09
Solo cello

(→ p. 10)

Translations by Benjamin Rokseth
and Ingrid Sande Larsen
Read full versions of all articles and more
about the program at www.ultima.no

**Music.
Machine.
Human.**

At an exhibition at the Museum of Technology are several machines that make and play music. They also provide electronic music for children that attend the Ultima Festival.

BY THOMAS BERG

– Do I have a favourite? Hm...
Frode Weium, project manager at the Museum of Technology, skims the room that holds the exhibition «Music Machines». Among other things, he can spot a phonograph, a self driven piano, a Volkstrautionium, a mini Moog and the synthesizer that Magne Furuholmen used during the concerts of a-ha on "Take on me" in the eighties. All these widgets together represent two hundred years of music history.
During the Ultima festival, this will be the scene of concerts with Amanda Steggells Emotion Organ, Admiral Radar and Señor Sonar. Weium spins further...
– Altogether we have about sixty unique objects here at present, so for me to choose a favourite is rather hard.
– We give you allowance for three.
– Then I would like to promote this one: a Chordaulodion, Weium says, and walks towards a device in dark wood, in the size of a heavy wardrobe. On closer examination, the glass window exposes an intricate music machine consisting in gear wheels and weights. The Chordaulodion integrates flute and piano parts. The music is recorded on large wooden cylinders with metal pins.
– It has been travelling all over Europe since the beginning of the 19th century. Constructed by the family Kaufman in Dresden, it represented the finest artwork of its time. They were made for royalties and monarchs. This one came to Norway in 1922, and was handed over to the Museum in 1948. What is particularly amusing is the fact that it was accompanied by a small book. In this book are collected newspaper cuttings from the tour performances of the Chordaulodion between 1836 and 1842, so we are able to read the actual reception of the contemporary audience.
– Now you woke my interest.
– It was in fact sensational. People were wildly enthusiastic, because they thought it was like hearing real musi-

cians. «Such a round and pure tone,» was the words of a Swedish newspaper in 1837. And accidentally we now touch upon issues that are central to this exhibition: Wherein lies the border between instrument and machine? What is «genuine» music? My answer to this question would be that the border is fluctuating. It is interesting to study history and to watch how opinions change over time. Take the Hammond organ, for instance, Weium says.
– In the thirties, there was a lot of criticism. Many condemned what they thought as an artificial replacement for the pipe organ, not a "genuine" instrument. Today most consider the Hammond an instrument on the level of the violin or the guitar. What about today's samplers and drum machines? They are often met with the same degree of criticism. We don't want to provide simple answers, but would easy enough focus on problem areas.
We move on. Weium stops by his second instrument of choice: A wooden box with an antenna.
– This is a theremin – the world's first purely electronic music instrument, he explains.
– It was developed by the Russian scientist Léon Theremin around 1920. In the thirties it was given a shot in commercial production, but with no success. Presumably because it is too complicated to play. The Theremin is one of a rare few instruments to be played upon without actually touching it, says Welum.
– Yet you can purchase new theremins today, and we have constructed a sound studio in which we have placed two for the audience to test out. The Museum of Technology has, as usual, produced a user-friendly exhibition. In addition to the sound studio for theremins, they have a corresponding studio for drums and electric piano, and a studio propped with mics for mixing music. And, of course there are loads of knobs that the audience can press, as part of the exhibition, in order to learn more about the machines and how they sound.
– Another question arises: Does technology contribute to stimulate or restrain creativity? A central point in the exhibition is the close connection between music and technology. One might ask whether music is possible at all without the aid of technology. The only example stripped of technology must be a human voice? Take for instance the accordion – is it not an advanced piece of machinery?
– And here is perhaps something of particular interest to the audience of Ultima, Weium says, and guides us towards some large studio panels.
– This was built by the Norwegian composer Knut Wiggen in Stockholm in the period between 1964–1976.
The panels are made of parts from the Elektronmusikstudion in Stockholm (EMS). Sweden was far advanced within computers and, inspired by other advanced music studios that were dedicated to electronic contemporary music, in Cologne and Paris amongst others, Wiggen got the assignment by Sweden Radio to build a studio there. As the EMS was finished, its sound and dynamics was far before its age.
– Classic pieces such as «Sommarmorgon» and «Resa» from 1972 are composed on these.

09.09

Single Format in New Clothes

«Max 3.30» is a project where known pop and contemporary composers such as Jenny Hval and Susanne Sundfør feeds the trio BOA with demanding singles.

So we're talking singles. But are we talking radio hits? Cello player Tanja Orning explains the starting point of the project:

We started off with the question «What happens when composers from pop/jazz and avant-garde circles are to combine forces on songs not exceeding 3:30?» Contemporary music can, as we all know, tend to be very «serious» and quite complicated, whereas pop music entertain rather different properties and qualities. We were quite anxious to see what contributions we would get and how to handle these. Important aspects to be considered were the notions of the creation and interpretations. Some obviously came with a detailed score, others were only sound clips that it was left for us to interpret. This demands a lot of practice, large precision and some very clear choices from our hands, in order to make it all work.

– What is your thought concerning the musical space between popular music and contemporary music?

– I see no waterproof bulks between the two, but I can spot an enormous and exciting grey area between popular music and more experimental music. Popular music constantly borrows from avant-garde and vice versa. What is interesting to us is what happens when the pop single format is to work as a premise for our select and uncommon line-up. To what extent do the composers make allowances on the format, and given the fact that it is for us, our background in mind, they actually compose.

The performers in BOA all have a background in the experimental; Tora Augestad, a vocal artist who, apart from her own band, Music for A While, regularly sings solo in the Ensemble Modern and Klangforum Wien. Cello player Tanja Orning is a profiled practiser of contemporary music, both as solo player and as member of, amongst others, asamisimasa and Christian Wallumrød Ensemble. Rolf Borch is a merited clarinet player playing solo in, among other things, the Oslo Philharmonic Orchestra. He is also member of the asimisimasa.

At the opening of the Ultima Festival on the 9. September at Stratos, visitos can enjoy the first five songs in the «Max 3.30» project. The project will later on be recorded and performed in Berlin, and various festival gigs are under planning.

Strait Jackets and Stickers
Short questions on the pieces, genre and contemporary music for the composers selected by BOA for the opening of the Ultima Festival.

1. What is the title of your work?
2. Describe the work with no more than 20 words.
3. What are your associations to the word «genre»?
4. How is your relationship to contemporary music?

Hanne Hukkelberg
B. 1979. Artist of mixed genres, the Spellemann Award in 2006.

1. l'Estrema Thule.
2. l'Estrema Thule is a piece of lyrical pop music inspired by everything from classical composers to the latter decades' pop music and modern film music.
3. In theory, I consider the word as neutral, but in practice, it might turn into a strait jacket to me when I'm struggling with creating music. This is prone for discussion, though. Others might be comfortable with the idea of one genre to stay within.
4. My relationship to contemporary music is good, it's been a large source of inspiration, not to mention from all that lies behind the music.

Jenny Hval
B. 1980. Makes «feminist stadium pop» under the name Rockettothesky.

1. Engines in the city.
2. A very quiet machine that makes music from bodies rubbing against each other on buses and trams in a city.
3. My first association are those stickers put on fruit - those I peel off, throw away and move on to enjoy the content.
4. I find the notion of contemporary music awkward. Just as the notion of 'art music', I connect it with some sort of a natural/cultural division. I feel like a kind of animal next to it when I get the label pop musician. A savage beast. This is, of course, when I'm talking about the concept and not the music. Music considered contemporary music is what might have played the most important role to me of all kinds of music, and I've enjoyed many musical high lights at the Ultima Festival.

Ole-Henrik Moe jr.
B. 1966. Has composed both chamber and orchestral music, but also performed as jazz violin player.

1. My small tune for BOA is called Red Souls. It is a very simple song that makes part of a (planned) cycle titled Low Street, a small group of songs that in one way or another touch upon the world of fashion, and every song salute/ concerns a single designer.
2. I invented it along with my wife Kari when we found a pair of Christian Louboutin shoes in Paris. They symbolized the concept of love right to the point!
3. Genre? A concept that might systematize, but at the same time flatten.
4. Contemporary music? relationship? Hatred? Love? Mostly the latter, I should dare.....

Morten Qvenild
B. 1978. Jazz piano player from Jaga Jazzist, The Shining and Susanna and the magical orchestra.

1. Sonnet of a broken 78 (or a fairytale). Popular music with a medieval vibe.
2. As I turned 30, I decided to make a sonnet. I hope the music is delicate and catchy, hehe.
3. I start to think of my musical upbringing and my youth. It actually leaves me with a slight stomach ache, because I have spent far too much time on avoiding genres in order to create my own.
4. Very split, as a matter of fact. On the one hand I'm a enthusiastic listener, and I have also recorded some contemporary music. On the other hand, it is rather difficult to be affected by the intellectualized part of contemporary music. This also concerns intellectualized jazz, for instance. The division between contemporary music and other kinds of music is getting rather superfluous, however, precisely because things are increasingly beginning to flow into each other.

Susanne Sundfør
B. 1986. Artist with a peculiar style. Awarded with the Spellemann Award for being the female artist of 2007.

1. Last Thoughts at the Stake.
2. Ideas one might find popping up as the body or the soul moves into a new phase/existence.

3. Genre is a way to categorize in order to make music easier to discuss. I believe musical categories are mainly important on a social level, as an important indicator of identity.
4. It is in fact a rather broad genre, but I do like most of it!

09.09

Blårøllinger

At the Museum of Technology, there is also a scene where music will be performed regularly. On Sunday 13. September, the Museum will be visited by Ultima, as Amanda Steggels Emotion Organ will be played, and Blårøllinger with Admiral Radar and Señor Sonar will perform.

09.09

Telegrams from the nose

At an exhibition at the Museum of Technology are several machines that make and play music. They also provide electronic music for children that attend the Ultima Festival.

BY THOMAS BERG

– Do I have a favourite? Hm...
Frode Weium, project manager at the Museum of Technology, skims the room that holds the exhibition «Music Machines». Among other things, he can spot a phonograph, a self driven piano, a Volkstrautonium, a mini Moog and the synthesizer that Magne Furuholmen used during the concerts of a-ha on "Take on me" in the eighties. All these widgets together represent two hundred years of music history.
During the Ultima festival, this will be the scene of concerts with Amanda Steggels Emotion Organ, Admiral Radar and Señor Sonar.
Weium spins further...
– Altogether we have about sixty unique objects here at present, so for me to choose a favourite is rather hard.
– We give you allowance for three.
– Then I would like to promote this one: a Chordaulodion, Weium says, and

walks towards a device in dark wood, in the size of a heavy wardrobe. On closer examination, the glass window exposes an intricate music machine consisting in gear wheels and weights. The Chordaulodion integrates flute and piano parts. The music is recorded on large wooden cylinders with metal pins.

– It has been travelling all over Europe since the beginning of the 19th century. Constructed by the family Kaufman in Dresden, it represented the finest artwork of its time. They were made for royalties and monarchs. This one came to Norway in 1922, and was handed over to the Museum in 1948. What is particularly amusing is the fact that it was accompanied by a small book. In this book are collected newspaper cuttings from the tour performances of the Chordaulodion between 1836 and 1842, so we are able to read the actual reception of the contemporary audience.

– Now you woke my interest.
– It was in fact sensational. People were wildly enthusiastic, because they thought it was like hearing real musicians. «Such a round and pure tone,» was the words of a Swedish newspaper in 1837. And accidentally we now touch upon issues that are central to this exhibition: Wherein lies the border between instrument and machine? What is «genuine» music? My answer to this question would be that the border is fluctuating. It is interesting to study history and to watch how opinions change over time. Take the Hammond organ, for instance, Weium says.

– In the thirties, there was a lot of criticism. Many condemned what they thought as an artificial replacement for the pipe organ, not a "genuine" instrument. Today most consider the Hammond an instrument on the level of the violin or the guitar. What about today's samplers and drum machines? They are often met with the same degree of criticism. We don't want to provide simple answers, but would easy enough focus on problem areas. We move on. Weium stops by his second instrument of choice: A wooden box with an antenna.

– This is a theremin – the world's first purely electronic music instrument, he explains.

– It was developed by the Russian scientist Léon Theremin around 1920. In the thirties it was given a shot in commercial production, but with no success. Presumably because it is too complicated to play. The Theremin is one of a rare few instruments to be played upon without actually touching it, says Welum.

– Yet you can purchase new theremins today, and we have constructed a sound studio in which we have placed two for the audience to test out.

The Museum of Technology has, as usual, produced a user-friendly exhibition. In addition to the sound studio for theremins, they have a corresponding studio for drums and electric piano, and a studio propped with mics for mixing music. And, of course there are loads of knobs that the audience can press, as part of the exhibition, in order to learn more about the machines and how they sound.

– Another question arises: Does technology contribute to stimulate or restrain creativity? A central point in the exhibition is the close connection between music and technology. One might ask whether music is possible at all without the aid of technology. The only example stripped of technology must be a human voice? Take for

instance the accordion – is it not an advanced piece of machinery?

– And here is perhaps something of particular interest to the audience of Ultima, Weium says, and guides us towards some large studio panels.

– This was built by the Norwegian composer Knut Wiggen in Stockholm in the period between 1964–1976.

The panels are made of parts from the Elektronmusikstudion in Stockholm (EMS). Sweden was far advanced within computers and, inspired by other advanced music studios that were dedicated to electronic contemporary music, in Cologne and Paris amongst others, Wiggen got the assignment by Sweden Radio to build a studio there. As the EMS was finished, its sound and dynamics was far before its age.

– Classic pieces such as «Som-marmorgon» and «Resa» from 1972 are composed on these.

13.09

Solo cello

SOLO: Hildur Gudnadottir has worked with famous cult bands, but comes all by herself to Ultima. Photo: Rune Kongsro.

Hildur Gudnadottir from Iceland have created music with cult bands Pan Sonic, Throbbing Gristle and Múm. For Ultima, she has only brought along her life partner – a cello carrying thunderstorms and cirrocumulus clouds.

BY EIRIK KYDLAND

has already given the young Icelander a varied musical life. She has released two solo albums – the last one came out this year on the prestigious label Touch – composed music to plays and collaborated with the noise pioneers in Throbbing Gristle, the techno minimalists Pan Sonic and fellow Icelanders in the pop band múm.

– I identify with the range of the cello. The instrument covers a wide range of emotions, both the deep, the crass, the high and the twinkling, says Gudnadottir.

Being curious when it comes to explore new sounds and different genres is what Gudnadottir considers her greatest driving force as an artist. This is also the main reason for her constantly initiating new collaboration projects in music.

– It is important not to freeze in one form of expression, in one type of music. Also it is fascinating to experience how completely different people can establish a unique contact through music, disregarding gender, genre and instruments. What I think about when playing with others is this, rather than analyzing what we really are doing, she elaborates. Earlier this year, Hildur Gudnadottir's second solo album Without Sinking was released, a dramatic, almost expressionistic recording that precisely shows what enormous register Gudnadottir manages to trick out of the cello.

– The album is constructed by me layering several cello tones. This creates a new, many-faceted quality of the instrument. It was like the range of the cello was additionally expanded. Almost like creating a new instrument, she reckons, before stressing that she has not looped, cut, pasted or manipulated the cello tones electronically on the recording.

– It is essential that every tone should have a life of its own. Gudnadottir currently lives in Berlin, which gives her a certain distance to her native country. Therefore she regards the music writers' exaggerated nature craze both as a curse and as something positive for musicians from Iceland.

– Obviously many find it exotic to associate mountains and glaciers with all Icelandic music, and consequently more people might check out the music from Iceland. However you have to explain this in every single interview you do, and this might be tiring for Icelandic artists.

– I agree. Looking at how the credit crisis has affected art in Iceland should definitely be a more relevant question?

– Definitely. The credit crisis on Iceland affects everyone in the country. Not just financially, but most of all mentally. The times are tough. and the crisis has so many dimensions that it is hard to take it to heart. But they say tough times are good for the arts, so we'll see what time will bring.

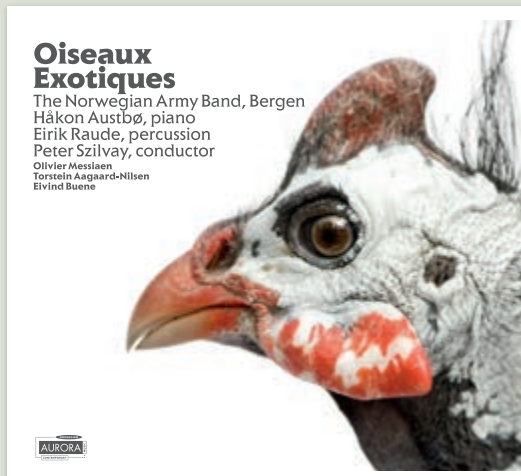
– I did not choose to play cello. The cello chose me. According to 27-year-old Hildur Gudnadottir, some force of nature must have been involved when she first grabbed the cello bow at the age of five. She's held on to it ever since, regardless of whether she has worked with classical composing techniques, pop music or electronica. Gudnadottir's passion for her instrument, combined with an artistic curiosity and a diverse taste in music,

ACD 5058

Broderfolkskonserten er en oppvisning i hvordan ulike lag av forskjellige typer musikk kan bringes til å virke sammen. Dette er rett og slett utsøkt! (Dagbladet)

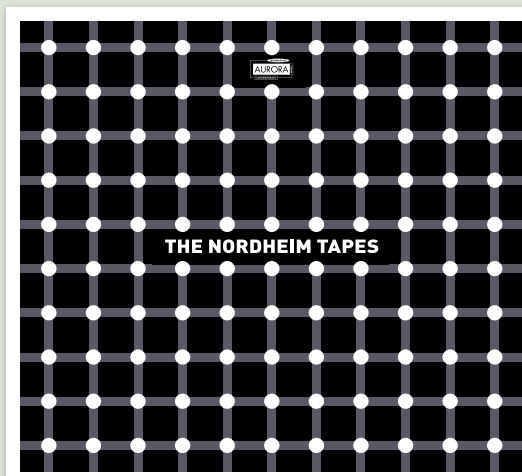
ACD 5057

Temperamentet og den raffinerte rytmikken blir glitrende håndtert av Håkon Austbø pluss dirigent Peter Szilvay. (...) Det svinger mer uforskammet av Eivind Buenes «Topographics», et komplekst og samtidig groovy verk for korps og slagverksolist Eirik Raude. Instrumentasjonen er lekker, vekslingen mellom trommer og melodisk slagverk smidig og energinivået jevnt høyt. (Aftenposten)

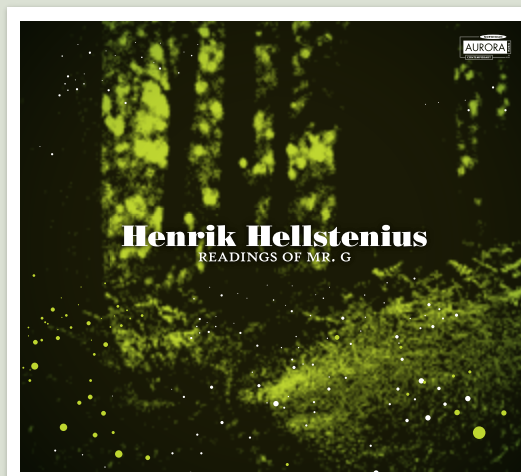
ACD 5054

Et musikalsk avtrykk. Viljen til å ville følge den musikalske ferden må være der. Ole-Henrik Moes musikk berører oss. (Aftenposten)

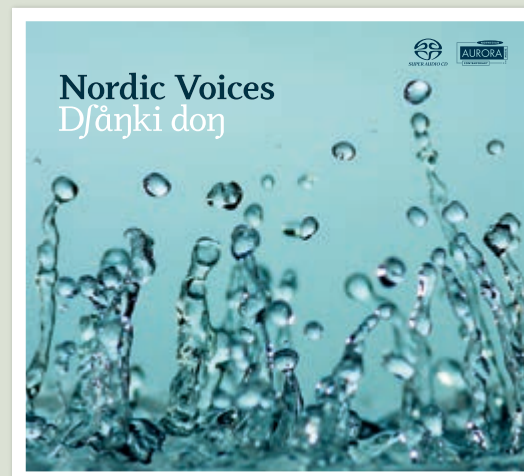
ACD 5051

Elektronisk arkeologi. Gjenoppdagelsen av en tapt Nordheim, og impulsen til å høre hans verker på ny. (Bergens Tidende)

ACD 5047

Musikalsk dramatikk og klangbehandling (Bergens Tidende)

ACD 5055

An enlightened connection with some of the best of today's music. (MusicWeb)

Distribueres av Musikkoperatørene · Tlf 23 31 01 20 · Faks 23 31 01 29 · aurora@grappa.no

NATIONAL
THEATRET

NATIONALTHEATRET

På bunnen / Nationaltheatret

Plastilina / Nationaltheatret

Valerie Jean Solanas skal bli president i Amerika / Nationaltheatret

Chet spiller ikke her / Nationaltheatret

Harstadmønstring / Nationaltheatret

Elephant Stories / Nationaltheatret, Festspillene i Bergen og Transiteatret

5 manifest for de nedre sanser / Det blinde teater

Das Pulverfass / Deutsches Theater og Berliner Festspiele

Drapene i Aalst / POS Theatre Company

Holocene #4 Moscow / Berlin

Rambo Solo / Nature Theatre of Oklahoma

Den internasjonale Ibsenprisen / Nationaltheatret

BLACK BOX TEATER

Kamp Jezus / Wunderbaum

Of / Niet / TgSTAN

Ifigenia / Verk Produksjoner

The Answering Machine / Verk Produksjoner

Dealing with Helen / Verk Produksjoner

DET ÅPNE TEATER

Baron von Munchausens elleville kanonkuleferd, Sanseløse

bønnestengelmåneklatrung og andre halsbrekkende sannheter / Av Teater Joker,

co-produksjon med Det Åpne Teater.

Først kom ingenting, så kom ingenting / Barske glæder produksjoner

Du tror det er slik, men egentlig er det slik / Samarbeid mellom

Propellen Teater og HINT.

ANDRE ARRANGEMENTER

En sko full av hendelser (vær snill og ikke beveg deg) / Basem Sharaf - lesning

Reisen til barnescenen / Seminar

Jan Pappelbaum Stages / Utstilling

»SAMTIDS
FESTIVALEN
27.AUGUST - 20.SEPTEMBER

.09

Tlf. 815 00 811
www.nationaltheatret.no

Black Box Teater
oslo

Det Åpne
Teater

DnBNOR

telenor

Mens du venter utålmodig på
Ultimafestivalen

utfordrer vi deg til å avgjøre
hvem som har sagt at...

- Folk vil ikke ha ny musikk; det første kravet de har til en komponist, er at han er død.

a) Arthur Honegger; b) Sunleif Rasmussen; c) Siv Jensen

- Jeg elsker Wagner, men jeg foretrekker den musikken en katt frembringer når den henger etter halen ut av et vindu og forsøker å holde seg fast i glassruten med klørne.

a) Charles Baudelaire; b) P. G. Wodehouse; c) Victor Borge

- Mange blander sammen forståelse og gjenkjennelse. Musikk er i grunnen ikke noe å forstå, selv om den har et budskap.

a) Arne Nordheim; b) Anders Eliasson; c) Cecilie Ore

- Min musikk forstås best av barn og dyr.

a) Igor Stravinskij; b) Maja Ratkje; c) Haukur Tómasson

- Jeg vil gjerne snakke om musikk, og det kan jeg gjøre i timevis. Men det ender alltid opp med en vinkling på fotball, for det er dét som interesserer journalistene mest.

a) Arve Tellefsen; b) Egil «Drillo» Olsen; c) Ole Gunnar Solskjær

MFO ønsker publikum, funksjonærer,
komponister og utøvere
en flott festival!

mfo:

www.musikerorg.no
Norges største fagforbund
for musikere og artister

Kilde: Den store sitatboken (red. Tormod Ropeid), N. W. Damm & Søn, 2004. Har du fem a-svar, er du god.

Folke Larm

Oslo2009
17. - 20. september

Les mer om Folkelarm på www.folkelarm.no,
eller besøk oss på www.myspace.com/folkelarm

FRIKAR | AFENGINN | DEN STORE NORSKE GITARKVARTETT | UNNI LØVLID ENSEMBLE
TORGEIR VASSVIK | HEDNINGARNA | VALKYRIEN ALLSTARS | RYSSTAD/STORLI/MORKEN
HENRIK JANSBERG - JANSBERG BAND | FRIGG | ASLAK O. BRIMI OG ERLEND VIKEN
ELISABETH VATN - PIPER ON THE ROOF ENSEMBLE | DOZO | MARIE FORR KLÅPBAKKEN TRIO
TIAR | HEKLA STÅLSTRENGER | GRO MARIE SVIDAL | SYNNØVE S. BJØRSET | RANARIM
SEVEN WINDS | KVARTS OG KORK | KAROLINA KANTELINEN

Billetter i salg på www.billettservice.no

MUSIKK ER BEST LIVE

Konsertopplevelsen starter
på billettservice.no -
Norges ledende leverandør
av billetter.

Unngå kø.
Skriv ut billettene dine selv.
velg ticketFast der du kan.

Enklere blir det ikke!

 ticketFast™
Skriv ut billettene selv.

 billettservice.no
a ticketmaster company

In-ear monitoring fra Starkey

Den ultimate løsning for scene
og studio!
Kontakt oss for mer informasjon:
info@starkey.no

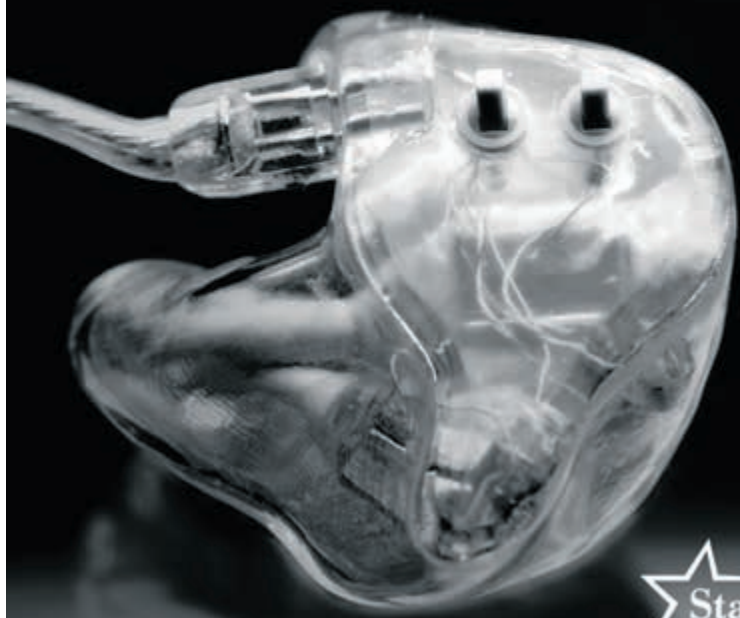

Foto: Pausefiskene AS

Starkey.
www.starkey.no

Prøv Klassekampen **GRATIS** i 3 uker!

**SMS
ABO UL
til 1960**

Norges ledende kulturavis

Egil Baumann

- Egen musikkspalte hver tirsdag med Egil Baumann, Jenny Hval og Tom Skjeklesæther.
- Ledende kritikere innen teater, film og kunst; IdaLou Larsen, Mona Gjessing, Therese Bjørneboe og Guri Kulås.
- Nyheter og viktige debatter på kulturfeltet.

77 Klassekampen er den eneste avisa jeg ikke begynner å lese bakfra.

Maja Ratkje

Bokmagasinet hver lørdag

- Norges eneste avis med eget bokmagasin.
- Bokanmeldelser, intervjuer, essays og kommentarstoff.
- Profilerte skribenter som Torgrim Eggen, Karin Sveen, Mattis Øybø og Tom Egil Hverven.

www.klassekampen.no **KLASSEKAMPEN**

VICTORIA

= Karl Johans gt. 35 - Oslo =

**NASJONAL
JAZZSCENE**

SMAKEBITER FRA HØSTPROGRAMMET:

30. SEPTEMBER: MAJA RATKJE OG JAAP BLONK

2. DESEMBER: KIM MYHR/JIM DENELY MED SIDSEL ENDRESEN

SEPTEMBER

16: BOL
17: URI CANE (US)
23: ALBATROSH
24: THE THING
30: MAJA RATKJE & JAAP BLONK (N/NL)

OKTOBER

03: ATOMIC (N/S)

NOVEMBER

05: FRIENSEMBLET
06: ERIKA STUCKY BUBBLES AND BANGS (CH)
26: ALEXANDER VON SLIPPENBACH TRIO (DE)

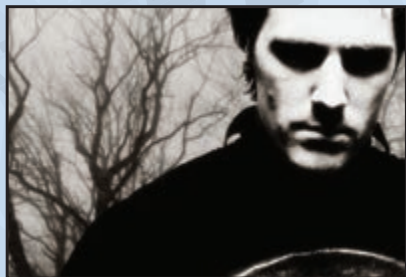
DESEMBER

02: KIM MYHR /JIM DENELY MED SIDSEL ENDRESEN
10: DANS LES ARBES

HVER MANDAG I OKTOBER:
PETTER WETTRE SESSION

HVER MANDAG I NOVEMBER:
THOMAS STRØNEN SESSIONS

NORGES BESTE SCENE FOR JAZZ!

www.nasjonaljazzscene.no

KANONHALLEN

KANONHALLEN - EN ANNERLEDES KULTURARENA

KANON SCENE - KUNST OG KULTUR
I ET UNIKT LOKALE
PEER GYNT-SUITEN - EN SKULPTURVANDRING
I IBSENS FOTSPOR
VELKOMMEN TIL KANON BISTRO, KAMPEN
BISTROS NYE RESTAURANT I KANONHALLEN

KANONHALLEN, PETER MØLLERS VEI 2
WWW.KANONHALLEN.NO
FEM MIN. MED BUSS 57 FRA CARL BERNER
FOR MER REISEINFORMASJON SE
WWW.TRAFIKANTEN.NO

FOTO: Bjørn Erik R. Lunde/Pressefoto

bodø
SINFONIETTA

99 09

- en del av Nordnorsk Opera og Symfoniorkester

www.noso.no

GLOGER

festspillene

28.-31. JANUAR 2010

KONGSBERG KIRKE

www.glogerfestspillene.no

Joseph Haydns oratorium

Die Jahreszeiten

Oslo Domkor
Terje Kvam, *dirigent*

Trefoldighetskirken søn. 29/II 2009
www.oslodomkor.no

Oslo Domkor

Rrrrrrr

Musikkhøgskolens symfoniorkester, kammerkor og slagverkensemble, James Wood, Mauricio Kagel, Kjell Tore Innervik, Einar Henning Smebye, Jens Harald Bratlie, Jonas Cambien, Morten Wensberg og Harrison Birtwistle er bare **noen** av dem du kan oppleve på **Norges musikkhøgskole** under årets **Ultima**.

Fra **10. -18. september** byr vi på store konserter med studenter og ansatte, mesterklasser med internasjonale storheter og workshop med hyperinstrumenter.

**Vel møtt på
Norges musikkhøgskole!**

www.nmh.no

NORGESMUSIKKHØGSKOLE
Norwegian Academy of Music

BIT20 Ensemble 20 år!

Kvalitet er eneste kriterium

1989-2009

Høstprogrammet

- 22.08.09 Happy Nordic Music Days, Norsk folkemuseum, Oslo
- 26.09.09 Roal Dahls Askepott, musikkteater for hele familien, Grieghallen, Bergen
- 03.10.09 ISCM World New Music Days, Storan, Göteborg
- 22.10.09 Konsert med vietnamesiske musikere, Ho Chi Minh City, Vietnam
- 23.10.09 International Contemporary Music Festival, åpningskonsert, Ho Chi Minh City, Vietnam
- 05.12.09 Jubileumskonsert på Avgarde, USF Verftet, Bergen

BIT20 Ensemble

FORSVARETS STABSMUSIKKORPS

STABSMUSIKKEN er Norges største profesjonelle blåseorkester. De har opplevd en enorm vekst det siste året med flere utsolgte konserter. Gå ikke glipp av din sjanse til å oppleve et korps i verdensklasse!

Fremst i Oslo!

Smakebiter fra høstens program:

Torsdag 10. september kl.1900
Unge opera talenter

Fredag 11. september kl.1930
FSMK møter Nils Landgren

Torsdag 17. september kl.1930
Vandalenes inntog - sesongåpning

Torsdag 8. oktober kl.1930
Fra Gravferd til Gravøl
et samarbeid med Oslo Domkor

Fredag 30. oktober kl.1900
Halloween på Akershus festning
Med eller uten spøkelsesvandring

Alle konsertene er i Ridehuset på Akershus festning.
Huset ligger nederst i Kirkegata ved hovedporten til festningen.

**BLI
ABONNENT!**

Se
www.fsmk.no
for info

Kontakt: mtitley@mil.no/23092320

www.fsmk.no

D&A NORSK DESIGN- OG ARKITEKTURSENTER

Hausmanns gate 16, 0182 Oslo
Tlf.: +47 23 29 28 70 / www.doga.no

Åpningstider:

Man - fre 10.00 - 17.00
Ons - tors 10.00 - 20.00
Lør - søn 12.00 - 17.00

Design- og arkitekturutstillinger / fagarrangementer / butikk / café

Nominert prosjekt: Interiøret i Operaen, foto: Nina Reistad

05.09.-20.09.
Designers Saturday Awards 2009

For tredje gang kåres vinnerne av Designers Saturday Awards 'Best Interiors', som premierer de beste interiørprosjektene de siste årene.

En skjermbasert utstilling viser de 11 nominerte prosjektene. I tillegg vises resultatet av møbelkonkurransen for studenter.

Foto: Fra Diller Scofidio + Renfro's videoinstallasjon

17.09.-15.11.
CHAIN CITY - Jorden rundt i gondol

Har du vært i Venezia? Javel, hvor? I Las Vegas? Tokyo? Nagoya? Eller i Macau? Kanskje i Doha? Eller har du rett og slett vært i Italia?

Ta plass i gondolen på DogA og bli med på en verdensomseiling til temapark-byen med Norsk Form og Diller Scofidio + Renfro.

Norges Korforbund

www.kor.no

- Arbeider for større utbredelse og høyere kvalitet av kor- og vokalmusikk.
- Har en tydelig kulturpolitisk stemme.
- Gir et bredt musikkfaglig tilbud til sangere og dirigenter.
- Gir faglig og økonomisk støtte til kor og dirigenter over hele landet.

-vi høres

Litteraturhuset i høst

Kjell Askildsen 10.sept • Julia Kristeva 26.sept • Mads Gilbert 28.sept
Åsa Linderborg & Roy Jacobsen 1.okt • Geir Gulliksen 8.okt • Tore Rem 10.okt
Herbjørg Wassmo 15.okt og over hundre andre arrangementer.

Fullt program www.litteraturhuset.no

Kafe Oslo: man-tor 10-00.30 • fre-lør 10-03 • søn 12-20
Tanum Litteraturhuset: man-fre 11-20 • lør 10-17 • søn 12-16

Litteraturhuset

CODA
OSLO
INTERNATIONAL
DANCE FESTIVAL
2009 9.-24. oktober

CODAfestival | workshop | ung | impro | seminar | film | klubb
Keðja Oslo – konferanse om Dans & Nye Medier

Arenaer:
Operaen
Dansens Hus
Bærum Kulturhus
Black Box Teater
Rom for Dans

www.codadancefest.no

ord/kalotten

**Tromsø
internasjonale
litteraturfestival**

30.09-04.10.2009
www.ordkalotten.no
festival@ordkalotten.no

Under Ordkalotten står kunstnerisk utfoldelse av litteratur i fokus. Festivalen arrangeres for tiende gang, i år med tema «vold». Festivalen vil med dette fremme diskusjonen om leserens evne og vilje til etisk bevissthet i en tid med sterk voldsestetisering.

Juliana Spahr, Carl-Michael Edenborg, Stig Sæterbakken, Gørril Gabrielsen, Pedro Carmona-Alvarez, Jan Roar Leikvoll, Inger Elisabeth Hansen, Endre Lund Eriksen, Brian Gordon Sinclair, Lene E. Westerås, Jørgen Gunnerud, Kjell Ola Dahl, Mari Jose Olaziregi, Harald Gaski, Bjørn Rørvik, Anne O. Bjørkli, Erik Honoré, Nils Christian Moe-Repstad, Rauni Magga Lukkari, Ingrid Storholmen, Gunstein Bakke, Kjersti Kollbotn

09:VOLD

Medieteam Pølsøene

Tlf: 4000 5288

www.teamkraft.no

GAMLE LOGEN

I flotte omgivelser lager vi gode opplevelser for våre gjester. Med fleksible lokaler dekker vi alle behov ved kurs og konferanser, konserter og events, prisutdelinger, bryllup og jubiléer.
www.logen.no / post@logen.no / +47 22334470

Abonner på
Parergon

Tidsskrift for samtidsmusikk
www.parergon.no

Pakistansk mat
Tlf 22 42 37 77
Kirkegt. 15, 0153 Oslo
www.mehfil.no

BOREALIS 2010
SATELLITE EVENTS
JANUARY 25-2010
KINGS PLACE LONDON
UK LAUNCH EVENT
FEBRUARY 11-2010
GRIEG HALL, BERGEN
BERGEN PHILHARMONIC ORCHESTRA
PERFORM
HELMUT LACHENMANN

MERE
WWW.MERERECORDS.COM
Walshe-XXX LIVE NUDE GIRLS!!!
Sunde - But a Machine
Holopainen - Garbage Collection

Strype audio

Tollbuget.19. 0152 Oslo. 22425870
www.strype.com Nå med bilder!

TRONSMO

BØKER & TEGNESERIER

Anders Rydell og Sam Sundberg

Piraterna

– De svenska fildelarna som plundrade Hollywood
Ordfront, 234 s., innb., kr. 279,-

Alle som har utforsket fildelingens fristelser kjenner vel til svenske The Pirate Bay. Kalt terrorister av musikk- og filmindustrien og med heltestatus blant mange av millionene med brukere. Denne hyperaktuelle reportasjeboka forteller historien om piratene, fiendene deres og krigen om opphavsretten. Den forteller også om menneskene bak, hvordan de lever og hva de tenker. Og spør: Går det an å stoppe dem – eller har illegal fildeling blitt så akseptert at det er fåfengt å kjempe imot?

Frøde Grytten og Jens Hauge

Det norske huset

Flamme forlag, 208 s., innb., kr. 389,-

Jens Hauge har fotografert norske trehytter i en årrekke. Inspirert av bildene varter Frøde Grytten opp med et variert utvalg nye tekster som spør hva det er med nordmenn og hus. Hvordan ble det boligspekulanter av alle de små treklattrerne og trehyttebyggerne i oss? Skjønner vi ikke lenger vitsen med og verdien av å bygge hus og leve i dem i Norge? Og er det ikke bedre, tross alt, å selge under takst enn å leve over evne?

Kjersti Bale

Estetikk – En innføring

Pax, 178 s., kr. 299,-

Hva er estetikk? Hvordan reflektere over ulike former for kunstuttrykk? Og hvordan vurdere kunst og estetikk i historisk perspektiv?

Kjersti Bale har lang erfaring med å formidle kunnskap og spørsmål om estetikk. I denne boka drøfter hun spørsmål om representasjon, smakens problem, det skjønn, det heslige og det sublime, høy- og lavkultur, samt forbindelsene mellom kjønn, globalisering, teknologi og kunst.

Clinton Heylin

Revolution in the Air

– The Songs of Bob Dylan Vol. 1: 1957-1973

Constable, 482 s., innb., kr. 299,-

Clinton Heylin følger Dylans utvikling fra sine første forsøk som tekstforfatter i 1957 til gjennombruddet med sanger som talte for en hel generasjon og ble ikoniske. Her vektlegges Dylans tekster; hver eneste sang gjennomgås i kronologisk orden med fyldig stoff om bakgrunnen for dem og forfatterens personlige betraktninger om dem. En vinkling som klarer å gjenvinne bredde der mye Dylaniana har blitt mer og mer detaljert og esoterisk.

Simon Reynolds

Totally Wired: Post-Punk Interviews and Overviews

Faber and Faber, 452 s., hft., kr. 259,-

Selve fortellingen om post-punk-perioden fra slutten av 70- til midten av 80-tallet skrev Simon Reynolds i eminente Rip It Up and Start Again. Her følger den skarpe musikkjournalisten opp med en tjuv samling intervjuer med 32 av æraens mest innovative musikere, produsenter, DJer og journalister - Ari Up, Jah Wobble, David Byrne, Green Gartside, Lydia Lunch, Edwyn Collins, Bill Drummond, John Peel, etc. Boka inneholder også nye artikler om nøkkelfigurer som John Lydon, Ian Curtis og andre.

Annie Leibovitz

Annie Leibovitz at Work

Random House, 240 s., innb., kr. 269,-

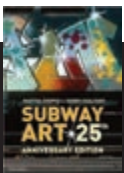

En av verdens største nålevende fotografer forteller om sitt arbeid, fra måten hun dekket Nixons avgang i 1974, til hvordan hun tok de omdiskuterte, men også genierklærte, bildene av dronning Elizabeth II i 2007. Boka inneholder rundt nitti bilder som Leibovitz kommenterer. Her diskuteres mange kjente personligheter, alt fra Hunter S. Thompson og William S. Burroughs til Arnold Schwarzenegger og George W. Bush, men også brede temaer som krig, reklame, mote, samt faglige spørsmål knyttet til fotografyrket.

Martha Cooper & Henry Chalfant

Subway Art – 25th Anniversary Edition

Thames & Hudson, 126 s., innb., kr. 299,-

Tidenes mest legendariske graffiti-bok i jubileumsutgave! Hver for seg begynte de to fotografene Martha Cooper og Henry Chalfant å dokumentere oppkomsten av graffiti-kulturen i New York på 70- og 80-tallet. Etter å ha blitt klar over hverandres arbeid samlet de sine beste bilder og fikk dem utgitt i bokform av Thames&Hudson i 1984. Denne 25års-jubileumsutgivelsen gjengir alle bildene i stort format (30x42cm!) med 70 nye bilder, samt ferske for- og etterord.

Robert Frank

The Americans

Steidl, 170 s., innb., kr. 269,-

50-årsjubileumsutgave av Robert Franks klassiske fotobok! Denne definitive versjonen, tilrettelagt for forlaget Steidl av Frank selv, inneholder de originale 83 bildene slik de så ut i den franske førsteutgivelsen, samt Jack Kerouacs forord fra den første engelske utgivelsen i 1959: "Robert Frank...he sucked a sad poem right out of America onto film, taking rank among the tragic poets of the world." Alle fotointeresserte anbefales også boka Looking in Robert Frank's Americans (502 s., kr. 599,-), som belyser alle sider av dette klassiske arbeidet.